БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 131 (878)

2 ИЮЛЬ СЕШАНБА 1957 ЙИЛ

БАҲОСИ 20 ТИЙИН

Июль ойи ҳосил тўплашда ҳал қилувчи ойдир, шу ой мобайнида ҳар туп ғўзада камида 6—7 та тўқ кўсак етиштиришни таъминлаш зарур.

Колхоз правлениелари, МТС ва совхоз директорлари зиммасига конкрет шароит ва имкониятларни ҳисобга олган ҳолда ҳар бир звено ва бригадада июль ойида пахтадан юқори ҳосил тўплаш тадбирларини пухта ишлаб чиқиш ҳамда бу тадбирларни колхозчилар, МТС ва совхоз ишчиларининг умумий йиғилишларида муҳокама қилиш топширилсин.

(Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг қароридан).

ҲОСИЛ ТЎПЛАШ ОЙИ

Июнь тугади. Ғўзанинг ривожланишида энг ҳал қилувчи давр ҳисобланган июль ойи бошланди. Деҳқонларимиз июль — мўл ҳосил тўплашда энг масъулиятли ва ҳал қилувчи ой деб бекорга айтмаганлар. Худди шу ойда ҳосилнинг энг қимматли ва асосий қисми вужудга келади. Ҳозир ғўза вояга етиб, ҳосилга киришнинг энг баравж даврида турибди. Шу кунларда ғўза қониб сув ичса, яхши парвариш қилинса шона ва гулини кўпайтиради, ҳосил мўл бўлади. Саратоннинг узун кунларида қилинган бир соатлик меҳнатнинг ўлчови кузда бир кунда терилган пахтанинг қимматига тенгдир. Шунинг учун ҳам илғор пахтакорларимиз вақтни жуда ғанимат билиб, июль ойида ғўза парваришини янада кучайтириш ва кўпроқ ҳосил тўплаш тадбирларини кўрмоқдалар.

Газетамизнинг 29 июнь сонида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг «Ғўза парваришини кучайтириш ва мўл пахта ҳосили тўплаш тадбирлари тўғрисида»ги қарори эълон қилинди. Бу қарорда ғўза парваришининг ҳозирги аҳволи чуқур таҳлил қилинган ва июль ойида мўл пахта ҳосили тўплаш юзасидан амалга оширилиши зарур бўлган энг муҳим тадбирлар кўрсатиб берилган.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ўз қарорларида барча колхозчилар, МТС ва совхоз ишчилари, партия, совет, комсомол ташкилотлари ва қишлоқ хўжалик органларини ғўзанинг ривожланишидаги қолоқликни тезда тугатишга, ишда юксак уюшқоқлик кўрсатишга ҳамда республика қабул қилган социалистик мажбуриятнинг сўзсиз бажарилиши учун, она-Ватанга 3 миллион тонна пахта етказиб бериш учун июль ойида мустаҳкам замин яратишга чақирдилар. Маҳаллий партия, совет ва комсомол ташкилотларининг, қишлоқ хўжалик органларининг энг муҳим вазифаси—дала ишларини Ўзбекистон КП Марказий Комитети ва республика Министрлар Советининг ана шу қарори асосида ташкил этиб, ғўза парваришидаги аҳволни бутунлай яхшилаб олишдан ва июль ойида мўл ҳосил тўплаш юзасидан белгиланган барча тадбирларни бекамикўст тўла амалга оширишдан иборатдир.

«Ғўза парваришидаги аҳволни яхшилаб олиш учун, — дейилади қарорда, — ғўзанинг ривожланишидаги қолоқликни тезда тугатиш ва июль ойида ҳар туп ғўзада камида 6-7 тўқ кўсак олдириш ва шу йўл билан 3 миллион тонна пахта етиштиришни таъминлаш учун бизда ҳамма зарур шароит ва имкониятлар бор». Афсуски, областимиз колхоз ва совхозлари, машина-трактор станциялари ана шу имкониятлардан тўла фойдалана олмаётирлар. Қарорда кўрсатиб ўтилганидек, областда 45 минг гектар ердаги ғўза ўсишдан орқада қолмоқда ва бу ғўзаларни алоҳида парвариш қилиш талаб этилмоқда. Бироқ кўпгина колхоз, совхоз ва МТСларда ривожланишдан орқада қолаётган қолоқ ғўзаларни олдинги ғўзалар қаторига етказиб олиш, ўсимликни табақалаштирилган ҳолда парвариш қилиш ва бошқа ташкилотчилик ишларининг савияси ҳозирги талабларга жавоб бермайди. Ғўза парваришига меҳнатга қобилиятли аҳолининг ҳаммаси жалб қилинмаган, қурт боқишдан бўшаган колхозчиларнинг кўп қисми дала ишларига қатнашмаётир, колхозчилар, совхоз ишчилари ва тракторчиларнинг бир қисми белгиланган нормани бажармаётир.

Энг катта камчилик шундан иборатки, қилинаётган ишларнинг ва айниқса трактор культивациясининг сифати паст, баъзи бир колхоз, совхоз ва МТС раҳбарлари ҳамда мутахассисларининг кузатмаслиги орқасида кўп жойларда агротехника қоидалари қўпол равишда бузилмоқда, дала ишларининг сифатига эътиборсизлик ва масъулиятсиз билан қараш ҳоллари учрамоқда. Қардош Озарбайжон пахтакорларининг ўзаро текшириш бригадаси аниқлаган камчиликлар буни яққол исбот этади. Янгийўл, Чиноз, Октябрь, Боёвут ва Верхне-волинск районларининг колхозларида меҳнатга қобилиятли кишиларнинг анча қисми дала ишларига тўла жалб қилинмаганлигидан ишнинг суръати ва сифати пасайиб кетган, ғўза парвариши юзасидан белгиланган кундалик ва беш кунлик топшириқлар бажарилмаётир. Боёвут районининг бир ўзидагина 4 минг гектардан кўпроқ ердаги ғўзани ёввойи ўт босиб ётибди. Каганович номли, Карл Маркс номли колхозларда ва «Фарҳод» совхозида ғўза парвариши айниқса ёмон уюштирилган.

Область районларида ғўза парваришининг қониқарсиз бораётганлигини яна шундан ҳам билиш мумкинки, кўпчилик районларда ғўзани комплекс парвариш қилиш юзасидан июнь ойи учун берилган топшириқ бажарилмасдан қолди. Боёвут райони 25 июнгача ғўзани узунасига учинчи марта культивация қилиш планини 42,2 процент, Октябрь райони — 41,9 процент, Бўстонлиқ райони — 33,0 процент ва Верхне-волинск райони 63,9 процент бажардилар. Бу районларда ғўзани кўндалангига культивация қилиш ва чопиқдан чиқариш ишлари ҳам ҳаддан ташқари кечиктириб юборилмоқда.

Июль — ҳосил тўплашда ҳал қилувчи ойдир. Шу ой мобайнида ғўзанинг ривожланишидаги қолоқликни тезда тугатиб, ҳар туп ғўзада камида 6-7 тўқ кўсак етиштиришни таъминлаш зарур. Колхоз правлениелари, МТС ва совхоз директорлари конкрет шароит ва имкониятларни ҳисобга олиб, ҳар бир звено ва бригадада июль ойида пахтадан мўл ҳосил тўплаш тадбирларини пухта ишлаб чиқишлари ҳамда бу тадбирларни колхозчилар, МТС ва совхоз ишчиларининг умумий йиғилишларида кенг муҳокама қилишлари керак. Ҳамма далаларда ғўзанинг камида 1,5-2 марта тўла комплекс парваришини ўтказиш, культивация, кетмон чопиғи, ўтоқ, суғориш ва озиқлантириш билан бир қаторда вегетация даври тамом бўлгунча тупроқнинг юмшоқ ва бегона ўтлардан тоза ҳолда бўлишини таъминлаш зарур.

Бу вазифаларни муваффақиятли бажариш учун колхоз ва совхозлардаги меҳнатга қобилиятли ҳамма кишиларни ғўза парваришига тўла жалб қилиб, уларнинг нормал ишлашлари учун зарур шароитларни яратиб бериш керак. Дала ишларининг юқори сифатли бўлиши кўп жиҳатдан меҳнатни тўғри нормалашга боғлиқ эканлигини назарда тутиб, колхозларда даланинг аҳволига қараб экинларни ишлаш учун нормани қайта кўриб чиқиш зарур, токи ҳалол ишловчи колхозчилар ишнинг юқори сифатини таъминлаган ҳолда белгиланган нормани бажара олсинлар.

Ҳар бир колхоз ва совхозда ғўзаси ривожланишдан орқада қолаётган маълум миқдорда озми-кўпми карталар бор. Нормал ривожланаётган асосий экинларга эътиборни камайтирмаган ҳолда қолоқ участкалардаги ғўзаларни олдинги ғўзалар қаторига етказиб олиш учун зарур миқдорда техника, ишчи кучи, транспорт, сув ва ўғит ажратиш керак. Ғўзаси сийрак бўлган участкалардаги ўсимликларда қўшимча миқдорда кўсак тўплаш имкониятини берадиган агротехника тадбирларини амалга ошириш лозим.

Сувчи — мўл ҳосил тўплаш учун курашда марказий фигурадир. Шу сабабли сувчиларга эътиборни кучайтириб, уларнинг кунлик нормалари ва меҳнат ҳақларини қайта кўриб чиқиш керак. Бунда сувчининг меҳнати катта тажриба ва юқори ихтисос эгаси бўлишини талаб қилганлигини ҳисобга олиб, унинг меҳнатига энг юқори разряд бўйича ҳақ белгилаш зарур.

Июль ойи ғўзанинг ривожланишида энг ҳал қилувчи ой эканлигини ҳисобга олиб, ғўза парваришини янада кучайтирайлик, Ўзбекистон КП Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг июль ойида мўл пахта ҳосили тўплаш юзасидан белгиланган тадбирларини тўла-тўкис амалга оширайлик!

ТЕХНИКА ПРОГРЕССИГА ЁРДАМ

Тошкент шаҳар комитетининг мажлиси

Тошкент шаҳар партия комитетининг қарорига мувофиқ, Совет ҳокимиятининг 40 йиллигини нишонлаб, сентябрь ойида Ўзбекистон пойтахтида илғор ишлаб чиқариш методларини жорий қилиш масалалари юзасидан саноат ходимларининг конференцияси ўтказилади. Конференцияни ташкил этиш техника прогрессига ёрдам шаҳар комитетига юклатилди. Бу комитетнинг тайёргарлик мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлисда юбилей конференциясининг ишида 15 минг киши қатнашиши тўғрисида айтиб ўтилди. Конференцияда ишлаб чиқаришни такомиллаштириш юзасидан энг муҳим тажрибани умумлаштирадиган юздан ортиқ доклад эшитилади ва муҳокама қилинади. Бу докладларга олимлар, инженер-техник ходимлар ва новатор ишчилар тайёрланмоқдалар. Конференциянинг очилишига республика пойтахти саноат корхоналари коллективлари томонидан Совет ҳокимиятининг 40 йили мобайнида эришилган муваффақиятларни акс эттирадиган катта виставка очилиши мўлжалланади.

(ЎзТАГ).

Москвада СССР Ҳаво флоти кунига бағишланган тантанали мажлис

29 июнда В. И. Ленин номидаги Марказий стадионнинг спорт саройида СССР Ҳаво флоти кунига бағишланган тантанали мажлис бўлди. Бу ерга Совет Армияси ва Ҳарбий-Денгиз Флотининг генераллари, адмираллари, офицерлари, партия, совет, комсомол ва касаба союз ташкилотларининг вакиллари, олимлар, пойтахтдаги саноат корхоналарининг ишлаб чиқариш новаторлари, Москва области қишлоқ хўжалик илғорлари йиғилдилар.

Саҳнанинг тўрига Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг тузувчиси, дунёда биринчи социалистик давлатнинг асосчиси Владимир Ильич Ленин портрети қўйилган жанговар байроқлар ёнида учувчилар фахрий қоровулда турадилар.

СССР Мудофаа министри Совет Иттифоқи маршали Г. К. Жуков, Совет Иттифоқи маршаллари И. С. Конев, К. К. Рокоссовский, Р. Я. Малиновский, С. С. Бирюзов, И. Х. Баграмян, С. М. Будённий, К. А. Мерецков, К. С. Москаленко, адмирал С. Г. Горшков, авиация бош маршали П. Ф. Жигарев, авиация маршаллари С. И. Руденко, Н. С. Скрипко, С. Ф. Жаворонков, Г. А. Ворожейкин ва бошқалар президиумга чиққанларида ҳамма уларни самимият билан кутиб олди.

Тантанали мажлисни Совет Армияси Ҳарбий-Ҳаво кучлари бош қўмондони авиация маршали К. А. Вершинин очди. У ўзининг кириш нутқида Ҳарбий-Ҳаво Флотининг тарихи, унинг Ватан олдидаги хизматлари тўғрисида гапирди.

У сўзининг охирида айтдики, урушдан кейинги йилларда Ҳарбий-Ҳаво кучлари янада қудратлироқ бўлиб қолди. Ҳарбий-Ҳаво кучлари янги биринчи даражали авиация техникаси билан қуролланган ва қўшинларнинг бошқа турлари билан биргаликда ҳар вақт Улуғ Октябрь ғалабаларини ҳимоя қилишга қодирдир.

КПСС Москва шаҳар комитетининг секретари Б. А. Борисов КПСС шаҳар комитети ва пойтахт меҳнаткашлари номидан, Красногорский районидаги «Луч» колхозининг раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Т. С. Пряхин Москва областининг колхозчилари номидан, СССР Авиация саноати министри П. В. Дементьев авиация саноатининг ишчилари, хизматчилари, инженерлари, конструкторлари номидан, ВЛКСМ Москва шаҳар комитетининг секретари С. П. Павлов Москва комсомоллари ва ёшлари номидан тантанали мажлис қатнашчиларини, жангчи авиаторларни, авиация саноати меҳнаткашларининг кўп сонли отрядини табрикладилар.

Тантанали мажлис қатнашчилари учун катта концерт берилди.

(ТАСС).

Совет ҳалқи СССР Ҳаво флоти кунини тантанали суратда нишонлади

30 июнда совет халқи ва унинг Қуролли Кучлари СССР Ҳаво флоти кунини тантанали суратда нишонладилар. Шаҳар ва қишлоқларда, ҳарбий қисмларда ва жанговар кораблларда Совет Иттифоқи Қаҳрамонлари бўлган ҳарбий учувчилар билан, авиация саноатининг конструкторлари ва новаторлари билан учрашувлар бўлди.

Москваликлар бу кунни катта байрамдагидек нишонладилар. Совет Армияси марказий музейи жуда гавжум бўлди. Музей заллари совет учувчиларининг улуғ Ватан уруши йилларидаги сўнмас зафарларини кўрсатувчи янги экспонатлар билан тўлдирилди. Ойна витринага Совет Иттифоқи Қаҳрамони А. Горовецнинг фотопортрети, машҳур учувчининг шахсий қуроли — тўппонча, шунингдек Қизил Байроқ ордени, кўкракка тақиладиган гвардия нишони ва унинг партия билети қўйилган. «ЛА-5» самолётидан олинган авиация тўпи ҳам виставкага қўйилган. Учувчи ўртоқ Горовец Курск доирасидаги жанглардан бирида ана шу самолётдан ўқ отиб, душманнинг тўққиз самолётини уриб туширган эди.

Совет Армиясининг М. В. Фрунзе номидаги Марказий уйининг ёзги паркида Ҳаво Флоти Кунига бағишланган оммавий халқ сайиллари ўтказилди.

Горький номидаги Марказий маданият ва истироҳат паркида москваликлар Совет Иттифоқи Қаҳрамонлари — денгиз авиацияси учувчиси В. Демидовни ва собиқ учувчи ҳозир ёзувчи С. Курзенковни самимий табрикладилар. Бу учувчилар ҳаво жанги мастерларининг Улуғ Ватан уруши йилларида кўрсатган ажойиб зафарлари ҳақида гапириб бердилар.

Паркда тўпланган кишилар учун Москва ҳарбий округ ашула ва рақс ансамблининг, ҳарбий ҳаво кучлари бадиий, ҳаваскорлиги солистларининг иштироки билан концерт берилди.

ЛЕНИНГРАД. Киров номидаги маданият ва истироҳат паркида байрам сайили кун бўйи давом этди. Ленинградликлар Масляний Лугдаги авиация техникаси виставкасини қизиқиб томоша қилдилар. Донгдор учувчилардан Совет Иттифоқи Қаҳрамони П. Пилютов, гражданин ҳаво флотининг машҳур учувчиси Н. Шарапов паркка келган кишилар билан суҳбатлашдилар. «Авиаторларнинг жанговар традициялари» деган темада оғзаки альманах ўтказилди.

Киев аэродромида бир группа парашютчилар — спорт мастерлари Николай Ткаченко, Григори Мартиненко ва Сергей Митин СССР Ҳаво Флоти Куни шарафига 600 метр баландликдан аниқ мўлжалга қўниш мақсадида группа бўлиб сакрадилар. Улар доира марказидан ўрта ҳисобда 5 метр ва 18 сантиметр четга чиқдилар. Бу эса ерга қўниш аниқлилиги жиҳатидан Бутуниттифоқ рекордидан ва жаҳон рекордидан ортиқдир.

Эстония пойтахти Таллиннинг юзлаб аҳолиси эрталабдан бошлаб байроқлар билан безатилган ва қуёш нурларига чўмган ям-яшил аэродромга томон йўл олдилар. Соат 12-дан авиация-спорт байрами очилди. Традицион авиация виставкаси алоҳида қизиқиш туғдирди.

Юзлаб таллинликлар кун давомида самолётларда сайр қилдилар.

Калугада Циолковскийнинг уй-музейини маҳаллий аҳолигина эмас, балки бошқа жойлардан келган кишилар ҳам томоша қилдилар. Улар чертёжларни, приборларни, моделларни, фотографияларни, китобларни ва реактив ҳаракат назариясининг ҳамда ернинг сунъий йўлдошини яратиш идеясининг асосчиси бўлган Циолковскийнинг фан соҳасидаги зафарлари ҳақида ҳикоя қиладиган бошқа экспонатларни зўр қизиқиш билан кўздан кечирдилар.

Приморьеда СССР Ҳаво Флоти кунини байрам қилиш билан бирга, ўлкада гражданин ҳаво флотининг йигирма йиллиги ҳам нишонланди.

Фрунзеда, Сталинободда, Новосибирскда, Томскда, Сиктивкарда ва мамлакатнинг бошқа шаҳарларида совет учувчиларининг байрамига бағишлаб ўтказилган халқ сайиллари, виставкалар, спорт мусобақаларида минглаб кишилар қатнашдилар.

* * *

Кечқурун Москва осмони минглаб рангба-ранг мушаклар билан ёритилди. Ватанимиз пойтахти СССР Ҳаво Флоти Куни шарафига тўплардан йигирма марта бир йўла ўқ узиб солют берди. Умумхалқ байрамини нишонлаш юзасидан иттифоқчи республикаларнинг пойтахтларида ҳам тўплардан ўқ узиб салют берилди. (ТАСС).

СССР Олий судининг пленумида

Шу кунларда СССР Олий Судининг раиси ўртоқ А. Ф. Горкин раислиги остида СССР Олий судининг навбатдаги пленуми бўлди, Пленумда вазифаларида туришларига қараб СССР Олий судининг аъзолари бўлган иттифоқчи республикалар олий судларининг раислари қатнашдилар.

Пленум давлат ва жамоат мулкини чаканалаб ўғирлашлар ҳақидаги ишлар юзасидан суд практикаси масаласини қараб чиқди ҳамда «Давлат ва жамоат мулкини чаканалаб ўғирлаганлик учун жиноий жавобгарлик тўғрисида» СССР Олий Совети Президиумининг 1955 йил 10 январдаги Фармонини татбиқ этиш билан боғлиқ бўлган баъзи масалалар юзасидан судларга раҳбарлик тарзида изоҳлар берди.

Пленум «Меҳнат жанжалларини кўриб чиқиш тартиби ҳақида» Низомни тасдиқлаш тўғрисида» СССР Олий Совети Президиумининг 1957 йил 31 январдаги Фармони муносабати билан гражданларнинг меҳнатга доир ишлари юзасидан суд практикаси материалларини қараб чиқди ҳамда граждан ишлари суд коллегиясига бўлиб ўтган фикр олишувларни ва тақдим этилган мулоҳазаларни назар-эътиборга олиб, СССР Олий судининг навбатдаги пленумига бу масала юзасидан раҳбарлик тартибида бериладиган изоҳ проектини тайёрлашни топширди.

Пленум суд статистикаси юзасидан иш уюштириш билан боғлиқ бўлган баъзи масалаларни ҳам муҳокама қилди.

Булардан ташқари, пленум граждан ва жиноий ишлар бўйича СССР Олий судининг раиси ҳамда СССР Бош прокурорининг проектларини қараб чиқди.

Пленум ишида СССР Бош прокурори ўртоқ Р. А. Руденко қатнашди.

Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ

Япониядаги „Асахи-Симбун“ газетаси бош редактори Томоо Хироока жаноблари билан суҳбати

(ПРОТОКОЛ ТАРИҚАСИДА ЁЗИЛГАН).

1957 йил 18 июнь

Т. Хироока. Сиз шунчалик банд бўлишингизга қарамай, мени қабул қилганлигингиз учун Сиздан жуда миннатдорман. Япон жамоатчилигини қизиқтираётган бир неча саволни Сизга беришга ижозат этгайсиз.

Мен бермоқчи бўлган биринчи савол бундай:

Буюк давлатлар бошлиқларининг учрашуви масаласида Сиз, ҳозирги вақтда бундай учрашув учун қулай вазият ҳали келгани йўқ, деган фикрда бўлсангиз керак. Бироқ ядро қуролининг вайрон қилувчи қуввати тинимсиз кўпайиб бормоқда, атом, водород бомбаларининг синовлари ҳавони тобора кўпроқ ифлослантирмоқда ва бутун инсоният учун бўлган хавф кўпайиб бормоқда. Шу сабабли халқаро кескинликни юмшатишни ва тинчликни мустаҳкамлашни талаб қилаётган овозлар тобора баланд кўтарилмоқда. Менингча бутун дунё жамоатчилигининг қистовли талабига жавобан буюк давлатлар ўзаро бамаслаҳат бир фикрга келмоқ учун бутун кучларини сарф қилишга мажбурдирлар.

Бу масалада Сизнинг фикрингизни билишни истар эдим.

Н. С. Хрушчев. Биз барча мамлакатлардаги одамларнинг ҳис-туйғуларини, уларнинг ташвишини ва урушнинг олдини олмоқ учун йўл топиш истагида эканликларини тушунамиз. Ҳозирги замон шароитида бўладиган уруш атом уруши бўлади ва бу урушнинг ҳамма оқибатлари маълум. Урушнинг олдини олмоқ учун, бутун дунёда тинчликни сақлаб қолмоқ учун биз ҳамма чораларни кўрмоқдамиз, бутун куч ва ғайратни сарфламоқдамиз. Биз ядро қуролини тақиқлаш тўғрисида ўз таклифларимизни очиқ айтдик, лекин бизнинг шерикларимиз бу таклифларимизнинг ҳаммасини ҳозирча муносиб равишда кутиб олганлари йўқ.

Барча мамлакатларнинг халқлари тинчлик истагида эканликларини биламиз. Лекин халқ оммаси уруш хавфини ҳали етарлик даражада англаб олгани йўқ ва урушни даф қилмоқ учун олиб борилаётган курашда етарлик равишда активлик кўрсатмаётир деб ўйлайман. Халқ оммаси урушнинг бутун даҳшатини тушуниб олиб, лозим бўлган даражада активлик кўрсатганида эди, турли мамлакатлардаги милитарист гуруҳларни урушни даф қилиш ва тинчликни мустаҳкамлаш мақсадида битимга келишга мажбур қилиш мумкин бўлур эди.

Ҳозирги вақтда қандай конкрет чора кўриш мумкин?

Бундан бир неча ой муқаддам сизларнинг элчингиз Кадоваки жаноблари билан суҳбатлашган вақтимдаёқ худди ана шу ядро қуроли синовларини тақиқлаш масаласида у билан гаплашган эдим. Сиз ҳам менга шундай савол бераётирсиз. Хўш, бунинг сабаби нима? Ядро қуроли синовларини дарҳол тақиқлаш масаласида Совет Иттифоқи Бирлашган Миллатлар Ташкилотига таклиф киритганида, Япония вакили бизнинг таклифимизни қўллаб-қувватламади, бу таклифни ёқлаб овоз бермади. Ғалати позиция, шундай эмасми? Лекин, Япония томонининг мана шу ғалати, бебурд позиция тутаётганлигига тинчликни истовчи японларнинг фикри ўзгариб қолганлиги сабаб бўлгани йўқ, бунинг сабаби шуки, японларга американиклар тазйиқ ўтказмоқда. Биз буни биламиз. Япон ҳукуматининг АҚШга бўлган қарамлиги ҳали ҳам кучли бўлса керак, АҚШнинг позицияси эса ҳаммага маълум.

Тинчлик тарафдорларининг, тинчлик учун курашаётганларнинг овози тобора баландроқ эшитилаётганлиги рост. Курашмасдан ҳеч нарсага эришиб бўлмайди. Курашиш керак. Биз атом, водород қуроли синовларини тўхтатишга тайёрмиз. Биз шундай қилишга розимиз. Лекин бизни қўллаб-қувватлашмаяпти. АҚШ билан Англия борган сари янги-янги шарт ва писандаларни тинмай ўртага қўйишаяпти. Хуллас, бизга мойиллик қилишмаётир. Нуқул шундай қилишаётир. Атом ва водород қуроли синовларини тўхтатишни талаб қилаётган халқларнинг овози ҳозир кучайиб бормоқда.

Биз бўлсак, сизларнинг фикрингизни яхши тушунамиз. Атом ҳужумининг даҳшати биринчи бўлиб япон халқи устига тушганлигини биламиз. Зўр бериб қуролланиш, жумладан, атом-водород қуроллари зўр бериб кўпайтирилаётганлиги сабабли сизларнинг ташвишланаётганлигингиз ҳам бизга маълум.

Биз бу даҳшатларнинг такрорланишига йўл қўймаслик, атом, водород урушига йўл қўймаслик учун бутун чора ва тадбирларни кўрмоқдамиз. Тинчлик бўлишига астойдил интилаётганлигимизга, атом урушини ва умуман ҳар қандай урушни даф қилишни астойдил хоҳлаётганлигимизга амин бўлишингиз мумкин.

Буюк давлатлар ҳукуматлари бошлиқларининг кенгашига келганда, агар бундай кенгаш халқларни ҳаяжонлантираётган масалани ҳал қилиб берадиган бўлса, қаерда бўлса ҳам, ким билан бўлса ҳам учрашишга тайёрмиз.

Т. Хироока. Атом қуроли тўғрисида гап бораётганлиги учун қуйидаги саволни беришга ижозат этгайсиз.

Япония фақат атом қуроли бўлмаган мамлакатгина эмас, шу билан бирга у атом бомбардимонига бевосита дучор бўлган бирдан-бир мамлакат ҳамдир. Шунинг учун ҳам биз, японлар ядро қуролини тақиқлаш масаласини қўйиб, ҳеч кимдан андиша қилаётганимиз йўқ ва бизнинг овозимиз маънавий кучга эгадир. Шу сабабли Сизга аввало, ядро қуроли синовларини тақиқлаш масаласида савол беришни истар эдим. Япония атом, водород бомбаларининг синовларини тақиқлашни таклиф этиб, Совет Иттифоқига, Америкага ва Англияга мурожаат қилган эди, лекин кўнгилдагидай жавоб ололмади.

Аммо бутун дунёдаги кишилар, шу жумладан атом, водород қуроли бўлган мамлакатларнинг аҳолиси ҳам тажриба мақсадида қилинаётган портлатишлар натижасида ҳаво ифлосланиб қолаётганлиги хусусида ташвишга тушиб, буни борган сари қатъий исбот қилмоқдалар. Шунинг учун ҳам мен синовларни амалда биринчи бўлиб тўхтатган мамлакат маънавий обрўйи орттиради деб ўйлайман. Шундай дейиш мумкинки, Совет Иттифоқи ядро қуроли синовларини тақиқлаш тўғрисида халқаро битим тузилишига интилиб, шу синовларни ўз хоҳиши билан биринчи бўлиб, муайян муддатгача тўхтатиб туради деб очиқдан-очиқ айтса, унинг бу гапи жуда катта ижобий таъсир ўтказган бўлур эди. Бунга Сиз нима дейсиз?

Н. С. Хрушчев. Сизнинг берган саволингиз муносабати билан мен аввало бир нарсани аниқлаб ўтмоқчиман. Сиз, Япония уч давлатга, яъни Совет Иттифоқига, АҚШга ва Англияга мурожаат қилди-ю, лекин шу давлатларнинг биронтасидан ҳам кўнгилдагидек жавоб ололмади, дедингиз. Бу гапингиз унчалик тўғри эмас. Совет Иттифоқи Япониянинг чақириғига жавобан атом, водород қуроли синовларини дарҳол тўхтатишни таклиф қилди. Бинобарин, бизни Япониянинг чақириғига жавоб бермади деб айтиш, нотўғри бўлади. Биз ҳозир ҳам, Ғарб мамлакатлари рад қилаётганлигига қарамай, ядро қуроли синовларини тўхтатишни аввалгидек талаб қилиб турибмиз. Биз Ғарб давлатларига атом қуроли синовларини икки-уч йил тўхтатиб туришни, яъни муваққат битимга келишни, кейин бу муваққат битимни доимий битимга айлантиришни таклиф қилдик. Шундай қилиб, биз синовларни тўхтатиш кераклигини кўп вақтдан бери айтиб келаяпмиз ва Япония парламенти бизга мурожаат қилмасдан олдиноқ бу масалага доир конкрет таклифлар киритганмиз.

Сизнинг, Совет Иттифоқи атом қуроли синовларини ўтказишни ўз хоҳиши билан биринчи бўлиб тўхтатсин, деган таклифингизга келганда бунга жавобан қуйидагиларни айтиш мумкин.

Сиз шундай манзарани кўз олдингизга келтирингиз: Совет Иттифоқи ядро қуроли синовларини ўз хоҳиши билан биринчи бўлиб тўхтатганлигини айтсаю, лекин худди шундай қуроли бўлган бошқа мамлакатлар биз қилган ишни қилмай, синовларни давом эттира берсалар, у ҳолда нима бўлади. Табиийдирки, Совет Иттифоқи орқада қолиб кетади, унинг мухолифлари эса шу муддат ичида олға ўтиб олишга ҳаракат қиладилар.

Биз ҳеч бир натижа чиқараолмагач, бир оз вақтдан кейин синовларни яна бошлаб юборишга мажбур бўламиз. Хўш, бунинг оқибати нима бўлади? Зўр бериб қуролланиш кучайиб кетади, бу ҳаракат тағин ҳам кўпроқ кенгаяди.

Шундай қилиб, Совет томонининг бу масалада бир ёқлама иш кўриши ижобий натижа бермаган бўлур эди, балки аксинча агрессорларни рағбатлантириш бўлур эди, холос.

Бизнинг позициямизни мустаҳкамлайдиган яна бир далил бор. Ўтган йили биз ўз хоҳишимиз билан ўзимизнинг қуролли кучларимизни 1миллион 800 минг киши миқдорида камайтирган эдик. Бироқ, Ғарб давлатлари биздан ўрнак олиб, шундай қилишга рози бўлмадилар. Совет Иттифоқининг зўр бериб қуролланишни тўхтатишга ва халқаро вазиятдаги ғоят кескинликни юмшатишга қаратилган таклифлари ҳозирча кўнгилдагидек кутиб олинмай турибди. Ғарб давлатлари музокараларни чўзиш тактикасини қўлланмоқдалар, бизнинг таклифларимизни йўққа чиқаришга уринмоқдалар. Шу сабабли Совет Иттифоқи атом синовларини тўхтатиш масаласида ўз хоҳиши билан биринчи бўлиб, амалий иш қилсин деб сиз айтган мулоҳазаларни асосли деб бўлмайди.

Бошқача йўл билан борсак яхшироқ бўлур эди деб ўйлайман. Совет Иттифоқи синовларни тўхтатишга ўзининг тайёр эканлигини очиқ-ойдин қилиб айтди. Қани, куч ва ғайратимизни бирлаштирайлик. Қани, масалан, бундай қилиб кўрайлик: бу масалада Совет Иттифоқи билан Япония бирор қўшма ҳужжатга қўл қўйиб кўрсинлар. Сўнгра, бу ҳужжатни бошқа мамлакатлар қўллаб-қувватлайди. Ҳиндистон бундай ҳужжатга қўшилишига аминман. Ҳеч шубҳасиз, бундай тадбирни Хитой Халқ Республикаси, барча социалистик мамлакатлар қўллаб-қувватлайди. Илгари қарам бўлиб келган, эндиликда мустамлака асоратидан қутилган, атом, водород қуролини ишлаб чиқармоқ учун хоҳиши ҳам, имконияти ҳам бўлмаган мамлакатлар буни ёқлаб овоз берадиларки, бунга шак-шубҳа бўлиши мумкин эмас.

Шу тариқа, ядро қуроли синовларини тўхтатиш учун, зўр бериб қуролланишни тўхтатиш учун, тинч тотув яшаш учун курашаётган давлатларнинг бирлик фронти вужудга келиб қолади. Давлатлар орасида бундай ҳаракатлар кенгая берсин. Ана шунда бу ҳаракат бизни мақсадга эриштиради.

Халқаро инспекция масаласига келганда, агар бундай инспекциянинг зарурлиги маъқул деб топиладиган бўлса, гарчи инспекция бўлмаса ҳам, атом, водород қуроли синовларидан биронтасини яшириб қолиш мумкин бўлмаса-да, Совет Иттифоқи бундай инспекция ўтказишга тайёрдир. Ҳозирги замон фани ва техникаси туфайли инспекция бўлмаса ҳам, ҳар қандай атомнинг портлаши маълум бўлиб қола беради. Лекин шундай бўлса ҳам, Совет Иттифоқи бу масалани ҳал этишни енгиллаштириш истагида контроль пунктларини Америка, Англия, Канадада, жаҳоннинг бундай пунктлар ўрнатилиши зарур бўлган турли қисмларида ўрнатилиши сингари, СССР территориясида ҳам ўрнатилишига розидир.

Атом ва водород қуроли синовларини ўтказиш билан ҳеч ким хоҳ махфий, хоҳ ошкора шуғуллanмасин деб бундай таклифни қабул қилишга рози бўламиз.

Т. Хироока. Жамоатчилик фикрининг кучи бор деган гапга тўла қўшиламан. Лекин Япония, Ҳиндистон, Хитой, социалистик мамлакатларнинг ва илгари мустамлака бўлиб келган мамлакатларнинг бу йўлдаги ҳаракати лозим бўлган натижани берармикин. Бу мамлакатларнинг қўлида ядро қуроли йўқ-ку. Шундай қуроли бўлган буюк давлат ядро қуролидан воз кечганлигини айтиши керак. Агар Совет Иттифоқи бу ишни биринчи бўлиб бошлаб, синовларни тўхтатганида эди, Америка ва Англия жамоатчилиги ҳам буни маъқуллаб, ўз ҳукуматларидан совет томонининг ташаббусидан ўрнак олингиз, деб қаттиқ талаб қилган бўлур эди.

(ДАВОМИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ

Японияда́ги „Асахи-Симбун“ газетаси бош редактори Томоо Хироока жаноблари билан суҳбати

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА).

Н. С. Хрушчев. Сизнинг бу ниятларингиз олийжаноб ният эканлигига тахсин этаман, Сиз бу сўзларни чин кўнгилдан айтаётганлигингизга ишонаман ва бу сўзларингизни ҳурматлайман, Хироока жаноблари. Лекин Сиздан илтимос шуки, қандай замонда яшаётганлигимизни унутмаслик керак. Биз шиддатли замонда яшаб турибмиз. Жаҳонда турли системалар мавжуддир. Ўтган йил баҳорда биз билан Лондонда учрашиб гаплашган Иден, ана шу Идендек бир одам ва Сельвин Ллойд, бизга меҳмон бўлиб кетган Ги Молле ва Пино Мисрга қарши агрессив уруш бошлаб юборадилар деб ўйлаш мумкинмиди, ахир? Кези келганда шуни айтмоқ кераккИ, Ги Молле ва Пино жаноблари ўзларини социалист деб юрадилар. Миср Англия ва Францияга таҳдид солганмиди? Миср чет элларга қарам бўлишдан қутилмоқ учун, иқтисодий қарамлик асоратидан қутилмоқ учун ўзининг бутун кучини сарф қилиб келмоқда эди, чунки иқтисодий мустақиллик бўлмаса, сиёсий мустақиллик ҳам бўлмайди. Мана шу интилиш Англия ва Франциянинг, Исроилнинг ҳам уларга шерик бўлиб, Мисрга ҳужум қилишларига сабаб бўлиши мумкинмиди? Йўқ. Лекин шундай бўлса ҳам, ўша мамлакатлар Мисрга ҳужум қилдилар. Ахир бу, модомики, мен кучли, сен ожиз экансан, демак, сен менга итоат қилишинг лозим деган бу қонун ғирт йиртқичларнинг қонуни-ку.

Сиз айтган масалада ҳам шундай бўлади. Агар, масалан, биз синовларни тўхтатиб қўйсак, шу тариқа ўзимизнинг мудофаа қувватимизни бир мунча сусайтирган бўламиз. Ваҳоланки, биз ўз қувватимиз билан уруш кучларини тийиб ва тинчлик кучларини мустаҳкамлаб турибмиз. Империалистик кучлар қувватимизнинг бир оз бўшашганидан фойдаланиб, авантюристлик ишлар қилиб қўймасмикинлар? Бу ҳол уларни руҳлантириши мумкин. Маълумки, НАТО қуролли кучларининг қўмондони америкалик генерал Нэрстэд яқинда жангарилик билан нутқ сўзлаб, Совет Иттифоқини бир неча соат ичида йўқ қилиб юбориш мумкин, деган гапларни айтди. Мана шундай қизишган ва ўйламай иш кўрадиган одамлар бор, бунақа одамлар борлигини унутмаслик керак. Биз бўри олдида ҳимоясиз қолган қўзига ўхшамоқчи эмасмиз. Қўзи ҳам, бўри ҳам битта ерда яшайди. Лекин бўри ўзининг зўрлигидан фойдаланиб, қўзини гажиб ейди. Биз қўзи бўлиб қолишни истамаймиз. Биз тишимиз ўткир бўлсин, тинчликсевар мамлакатларга ҳужум бўлганида, ўзларининг жазосиз қолмасликларини бўрилар билиб қўйсин деган ниятдамиз. Бунақа ҳужум қиладиган бўрилар териларидан ажраб қолишлари, эҳтимолки, ундан ҳам каттароғи — бошларидан ҳам ажраб қолишлари мумкин.

Хироока жаноблари, Сиздан илтимос шуки, менинг айтмоқчи бўлган гапимни тўғри тушунсангиз экан. Биз бутун дунёда тинчликни мустаҳкамламоқ учун ҳамма чораларни кўриб келдик ва кўриб келмоқдамиз. Ҳамма халқлар сингари совет халқи ҳам тинчликка интилмоқда. Лекин бизнинг фикримиз шуки, бу йўлда оқилона ҳаракат қилмоқ керак, бизни, кучсиз бўлгани учун тинчликка интилаётир, деб ўйлашга йўл қўймайдиган ҳаракат қилиш керак. Ядро қуролини тақиқлаш масаласида биринчи қадамни биз қўйдик. Хўш, бунга жавобан бирор қадам қўйилганлигини кўрдикми? Бирлашган Миллатлар Ташкилоти қуролсизланиш Комиссиясининг Кичик комитети ҳозир Лондонда ўтказилаётган мажлисларида нималар бўлаётганига бир назар ташланг. Лондонда Совет вакили равшан ва аниқ таклиф билан сўзга чиқди. Франция, Англия, АҚШ вакиллари Совет Иттифоқининг таклифларини қабул қилсалар бўлмасмиди? Йўқ. Улар бемалол чой ичиб ўтиришибди. Совет Иттифоқининг таклифлари қўллаб-қувватланганида жуда яхши бўлур эди. Бошқа ҳамма мамлакатларнинг халқлари сингари Англия, Франция, АҚШ халқлари ҳам бундай қарорни маъқуллаб, кутиб олур эдилар, эркин нафас олган бўлур эдилар. Лекин Ғарб мамлакатларининг вакиллари бу таклифни қабул қилмаётирлар. Аммо айни вақтда атом ва водород қуролини ишлаб чиқариш давом эттирилмоқда, бир ҳовуч таъсирдор кишилар бу қуролни зўр бериб ишлаб чиқариб фойда орттирмоқдалар.

Ғарб мамлакатларининг империалистик доиралари ва аввало АҚШдаги империалистик доиралар жаҳонга ўз ҳукмронликларини ўрнатишга интилмоқдалар. Американликлар Японияда̀н ўз ихтиёрлари билан чиқиб кетармидилар? Йўқ. Улар Японияда ўтириб олиб, япон халқининг қонини сўрмоқдалар. Улар ўз ихтиёрлари билан Японияда̀н асло кетмайдилар. Улар Японияда ўтириб олиб, Совет Иттифоқи шаънига ёмон гаплар айтиб сизларни қўрқитмоқдалар, атом, водород қуролини рўкач қилиб, қўрқитмоқдалар.

Т. Хироока. Биз, японлар атом ва водород қуролидан уч марта шикаст кўрган бирдан-бир миллатмиз. Шу сабабли биз бу масала кўтарилганида сира четда қолмаймиз. Сиз келтирган далилни яхши тушундим, атом ва водород қуроли синовларини ўз хоҳишингиз билан биринчи бўлиб тўхтатингиз, деган таклифимни сиз қўллаб-қувватламаганлигингизга афсусланаман.

Совет Иттифоқи атом ва водород қуроли ишлаб чиқаришни тақиқлаш тўғрисида ва бу қуролни синовлардан ўтказишни тўхтатиш тўғрисида битимга келмоқ учун ҳамма чораларни кўради, деб истак билдиришга ижозат бергайсиз, менинг бу истагимни японларнинг ҳаммаси қўллаб-қувватлайдилар.

Н. С. Хрушчев. Бунга эришмоқ учун биз ҳамма чораларни кўрамиз, бу йўлда қилаётган ҳаракатимизни бўшаштирмаймиз. Шундай бўлишига аминман. Ядро қуролини тақиқлашни талаб қилаётган халқларнинг талаби мутлақо тўғри. Империалистларнинг халқлар талабидан юз ўгиришлари жуда қийин бўлиб қолмоқда. Атом ва водород қуроли ишлаб чиқариш билан шуғулланиб, фойда орттираётган бир ҳовуч кишиларнинг бу касофат иш билан шуғулланишлари тинчлик тарафдорларининг кучи ўса борган сари тобора қийинлаша беради.

Т. Хироока. Ядро қуроли АҚШ ва СССРнинг қурол-яроғлари орасида жуда муҳим ўрин олди. Шу сабабли ядро қуролини тақиқлашни қурол-яроғларни умумий камайтиришдан ажратиб қўйиш тобора қийинлашмоқда. АҚШ, ядро қуроли билан қуролланган бақувват қуролли кучларнинг мавжудлиги урушнинг олдини олади ва тинчликни сақлашга ёрдам беради, деб ҳисоблаётган бўлса керак. Бу масалада совет томонининг фикри қандай?

Н. С. Хрушчев. Биз бундай фикрга қўшилмаймиз. Бу фикр тинчлик тарафдори бўлган кишиларнинг фикри эмас, балки уруш тарафдори бўлган кишиларнинг фикридир. Гап шундаки, ҳозирги замон шароитида қуролнинг қуввати чексиз оша бериши мумкин. Эндиликда техниканинг чегараси йўқ. Илм-фан қуролнинг тобора кўпроқ қирғин ва вайрон қиладиган турларини ярата бериши мумкин. Лекин бу жуда қимматга тушади. Масалан, АҚШ ўз бюджетининг учдан икки қисмини ҳозир ҳарбий харажатларга сарфламоқда. Қуролланиш кучаймоқда. Солиқларнинг оғирлиги халқнинг тинкасини қуритмоқда.

Шуни ҳам назарда тутиш керакки, қурол кўпая берганидан кейин баъзи бировларда, бу қуролни ишга солсак бўлмасмикин, деган истак туғилиши мумкин. Қизишган одамлар, чинакам уруш бошлаш пайти келмадимикин, деб ўйлай бошлайдилар. Ваҳоланки, қурол-яроғларнинг кўпая бериши ҳеч қачон тинчликни мустаҳкамлашга олиб келмаганлигини биламиз, тарих буни кўрсатиб турибди.

Йиртқичларнинг қонунига, кимки зўр бўлса айтганини қилдиради, деган қоидага амал қилиб бўлмайди. Биз бошқача замонда яшамоқдамиз.

Халқларнинг тинч яшай олишларини, давлатларнинг тинч-тотув бўлиб яшашларини таъминлайдиган бойлик ер юзида кўп. Бунинг учун қуролни кўпайтира беришнинг ҳожати йўқ. Зўр бериб қуроллана беришнинг ҳожати йўқ. Демак, Сизнинг саволингизда айтилган фикр, башарти буни философия дейиш мумкин бўлса, босқинчиларнинг философиясидир. Халқларни уруш ваҳимасида бениҳоя сақлаб туриб бўлмайди, халқларни ашаддий милитаристлар хоҳишига бўйсундира бериш ярамайди, атом, водород қуроли ишлаб чиқаришдан фойда орттира бериш ярамайди. Бирон тасодифий ҳол натижасида уруш бошланиб кетишига, миллион-миллион одамларнинг қирилишига, одамлар меҳнати билан барпо қилинган моддий бойликларнинг емириб ташланишига йўл қўйиб бўлмайди. Йиртқичларнинг қоидасини қонунга айлантириш ва шу қоидаларга асосланиб иш кўриш ярамайди. Халқлар тинчлик ва осойишталик бўлишини истайди, халқлар уруш бўлишини истамайди.

Т. Хироока. Зўр бериб қуролланишни тўхтатиш керак деган гапингизга батамом қўшиламан. Ядро қуролига эга бўлиш уруш хавфини кучайтиради. Мисрда бўлган уруш муносабати билан Булганин жаноблари маълум хатлар билан мурожаат қилиб, шу хатларда АҚШга, Англияга ва Францияга қарши атом қуроли қўллашни айтиб таҳдид солган эди. Бундан чиқдики, Совет томони ҳам таҳдид солиш мақсадида бу қуролдан фойдаланар экан-да.

Н. С. Хрушчев. Аввало, Хироока жаноблари, Сизнинг саволингиздаги ноаниқликка эътиборни жалб қилмоқчиман. Биринчидан, Совет ҳукуматининг Англия ва Франция ҳукуматларига юборган хатларида умуман ҳеч қандай дўқ қилинмаган эди; иккинчидан, маълумки, Совет ҳукумати АҚШга Мисрдаги уруш ҳаракатларини тўхтатиш ва Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Уставига таяниб, Мисрнинг манфаатларини ҳимоя қилишга уриниш тўғрисида биргаликда ҳаракат қилишни таклиф этган эди.

АҚШ президенти Д. Эйзенхауэрга, Буюк Британия бош министри А. Иденга, Франция министрлар советининг раиси Ги Моллега, Исроил бош министри Бен Гурионга юборган мактубларимизда биз Англия, Франция ва Исроил томонидан бошланган агрессиянинг ноҳақлигини исбот қилган эдик, улар Мисрга кучсиз бўлганлиги учун ҳужум қилганликларини фош қилиб ташлаган эдик. Ўшанда биз, агар Англия, Франция ҳозирги замон уруш воситаларига эга бўлган бошқа давлатларнинг ҳужумига учраганида, қандай аҳволда қолиши мумкинлигини кўрсатган эдик. Эндиликда у ёки бу мамлакатга флот ёки қўшин юбориш шарт бўлмай қолганлиги, масалан, ракета техникасидан фойдаланиб, олисдан туриб иш кўриш мумкинлиги кўрсатилган эди. Биз уларга ақл ва инсоф билан иш қилиш кераклигини айтган эдик. Биз ядро қуроли қўллаймиз, деб асло дўқ қилган эмасмиз.

Бизнинг гапларимиз Англияга ва Францияга лозим бўлган даражада таъсир ўтказди. Н. А. Булганиннинг мактублари 5 ноябрда Москва вақти билан тахминан кечқурун соат 11 да юборилган эди. Шундан сўнг орада бир кун ўтгач, Мисрдаги уруш тўхтатилганлиги эълон қилинди. Англия ва Франция халқлари Мисрга қарши қилинган агрессив урушни қораладилар ва ўз мамлакатларининг ҳукуматларига таъсир ўтказдилар. Мисрдаги уруш шу тариқа ўз вақтида тўхтатилди. Акс ҳолда, Мисрдаги уруш катта урушга айланиб кетиши ва кейин жаҳон урушига айланиб кетиши мумкин эди.

Шундай қилиб, бизнинг айтган гапларимиз Мисрдаги урушни тўхтатишда анча роль ўйнади. Бу роль, ҳеч шубҳасиз, тарихда яхши сўз билан тилга олинади.

Т. Хироока. Мен буни яхши тушундим. Энди мен Япония-Совет муносабатлари масаласига ўтмоқчиман.

Япония ва СССР халқлари ўртасида чинакам ишонч ва дўстлик ўрнатилишини чин қалбимдан тилайман. Лекин ҳар иккала томон бу йўлда ҳали кўп куч сарфлашлари керак. Очиғини айтганда, японлар орасида кўп кишилар Совет Иттифоқига нисбатан ҳали ҳам кучли шубҳа ва хавотирлик билан қараб келмоқдалар. Масалан, ўтган урушда Совет Иттифоқи Японияга қарши уруш ҳаракатларини бошлаб юбориб, ҳеч шубҳасиз, Япония билан Совет Иттифоқи ўртасидаги бетарафлик тўғрисида тузилган пактга хилоф иш қилди. Совет Иттифоқининг ваъдаларига ишониш қийин гап деган фикр японларда туғилганлигига ажабланмаса бўлади. Сўнгра, дўстлик ва иттифоқ тўғрисидаги Совет-Хитой пакти ҳамда Японияда̀ги коммунистларнинг фаолияти японларда шубҳа туғдирмоқда. Япония билан СССР ўртасида дўстлик ўрнатилишига халақит бераётган ҳамма нарсаларни бирин-кетин олиб ташлаш керак эди, деб ҳисоблайман. Шу муносабат билан қуйидаги масалаларни тушунтириб беришингизни истар эдим.

1. Дўстлик ва иттифоқ тўғрисидаги Совет-Хитой шартномасида «Япония ахир бир кун бош кўтариб чиқадиган ёв» деб очиқ-ойдин айтилган. Мана шунинг ўзи тинчликсевар япон халқини кўп жиҳатдан хижолатга солиб қўймоқда. Ахир ўзингиз ҳам яхши биласизки, ҳозирги Японияда бошқа мамлакатларга қарши агрессия қилиш учун ҳеч қандай истак ва имконият йўқ. Дўстлик ва иттифоқ тўғрисидаги Совет-Хитой шартномасига сиз тегишли тузатишлар киритиш мумкин деб ҳисоблайсизми?

2. Совет Иттифоқи Япония-Совет қўшма декларациясида Япониянинг ички ишларига ҳеч бир аралашмаслик мажбуриятини олган эди. Бунда бевосита аралашмаслик билан бирга бавосита аралашмаслик ҳам кўзда тутилган эди. Кўпгина японлар, Совет Иттифоқи Япония Коммунистик партияси орқали ҳаракат қилиб, коммунистик идеяларни бизга зўрлаб ўтказаётгани йўқми, деб хавотирланмоқдалар. Япон коммунистларининг шу вақтгача қилиб келган амалий ишлари шундай хавотирлик туғилишига сабаб бўлди. Сиз японларнинг бу хавотирлигига нима дейсиз?

Н. С. Хрушчев. Сизларнинг ташвишингизни жуда тушунаман. Лекин мамлакатларимиз ўртасидаги ўзаро муносабатлар тарихи тўғрисида гапириладиган бўлса, бу ўзаро муносабатлар жуда мураккаб бўлган. Ўтган урушда Совет Иттифоқининг Японияга қарши бўлиб чиққанлигини мамлакатларимиз ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг бундан олдинги тарихидан ажратиб қараш ярамайди. Сиз, СССР бетарафлик тўғрисидаги пактга хилоф ҳаракат қилди, дейсиз. Лекин Япония 1904 йилда Порт-Артурга қандай ҳужум қилганлигини, уруш эълон қилмасдан, ва ҳеч бир огоҳлантирмасдан ҳужум қилганлигини эсланг. Ўша вақтда ёш империалистик давлат бўлган Япония чор Россияси устидан ғалаба қозониб, Кореяни ҳам босиб олган эди. Ўша вақтда мана шунақа ишлар бўлган эди.

Энди бошқа вақтда бўлган воқеаларга мурожаат қилайлик. Мамлакатимизда Улуғ Октябрь социалистик революцияси бўлганида Япония нималар қилди? У ҳеч бир огоҳлантирмай туриб, Владивостокка десант туширди ва мамлакатимизнинг катта территориясини босиб олди. Бу оккупация бир неча йил давом қилди. Рус халқи, мамлакатимизнинг ҳамма халқлари ўз эркинлиги ва мустақиллиги учун қўзғолиб, интервенциячиларга қақшатгич зарбалар беришга киришганларидан кейингина япон қўшинлари рус Узоқ Шарқидан шарманда бўлиб чиқиб кетишга мажбур бўлдилар. Япония ёш Совет Республикасига мана шу ҳужумни Англия, Франция, Америка ва очиқдан-очиқ империалистик мақсадларни кўзлаган бошқа мамлакатлар билан бир вақтда қилган эди. Ўша йилларда япон дипломатлари русларга нисбатан жуда гердайиб муомила қилган эдилар. Дипломатлар тилида бунинг нима деб аталишини билмайман, лекин шахсан мен Владивостокдаги япон консулининг хатти-ҳаракати тўғрисида гапирган вақтимда, буни сурбетлик деган сўз билан ифодалайман. Ўша консул Приморье ижроия комитетининг раиси Будценкога:

— Сиз бу ерда нима қилиб ўтирибсиз, бу ер катта ер, сизлар бу ердан яхши фойдаланаолмаётирсиз. Йўқолинг! Бўлмаса ҳайдаб юборамиз,— деган эди.

Ўшанда биз бунга бардош берган эдик. Лекин бунақа муомаланинг ҳаммаси ўз изини қолдирган. Фақат сўз билангина шундай муомала қилинган эмас. Япон қўшинларининг Ҳасан кўли районида бизнинг мамлакатимизга ҳужум қилганликлари сингари ишларни бир эслаб кўринг. Сўнгра Япония Хитойда агрессия бошлади, Хитой территориясининг катта қисмини босиб олди ва Мўғулистонга яқинлашиб кела бошлади. Хўш, ўша вақтда япон газеталарида нималар ёзилган эди? Ўша вақтдаги мақолалар Хироока жанобларининг эсида бўлса керак. Япон газеталари, Япония ўз чегарасини Байкалгача ва ҳатто Уралгача суриб бориши лозим, деб ёзган эдилар. Ниҳоят, Япония шу планни амалга ошириб, Мўғулистон Халқ Республикасига ҳужум қилди. Совет Иттифоқи ҳам шартномадаги ўз мажбуриятларини бажариб, Мўғулистон Халқ Республикасига ёрдам берди. Халхин-Гол ёнида жанглар бўлди. Совет қўшинларига ўша вақтда Г. К. Жуков қўмондонлик қилган эди, ҳозир у Совет Иттифоқининг Мудофаа министри бўлиб турибди. Бу уруш натижасида бизлардан ҳам, японлардан ҳам озмунча одам қирилгани йўқ!

Агар ўша вақтда япон милитаристлари Байкалга қадар бостириб бориш тўғрисидаги ўз планларини рўёбга чиқара олмаган бўлсалар, улар бу мақсадларига ўзлари виждонли бўлганликлари учун эмас, балки кучлари етмаганлиги учун, қақшатгич зарбага учраганликлари учун эришолмадилар. Фақат шунинг учун эришолмадилар.

Яна шуни эслаб кўрингки, Япония гитлерчилар Германияси ва фашистлар Италияси билан антикоминтерн пактига қўшилган эди. Бизга қарши қаратилган машъум Берлин — Рим-Токио «ўқи» вужудга келтирилган эди. Ўша вақтда Япония бориб турган империалистик давлат эди. У, Хитойнинг жуда катта территориясини, Хитойнинг энг муҳим ҳаётий марказларини босиб олган эди. Япониянинг бизга ҳужум қилмасдан, АҚШга ҳужум қилганлигининг сабаби шуки, Япония генерал штаби аслда шундай режа қилиб қўйган эди. Шу режада аввал Хитой билан АҚШни тор-мор келтириш, сўнгра эса, Совет Иттифоқи гитлерчилар Германиясига қарши урушда кучсизланиб қолгач, Совет Иттифоқига ёпирилиш кўзда тутилган эди. Япония билан Германия япон-герман чегараси Урал бўйлаб ўтади деб келишиб қўйган эдилар. Ўша вақтда Геббельс ҳам, Гитлернинг ўзи ҳам, Гитлернинг немис ҳарбий кўмакчилари ҳам шундай деб айтган эдилар.

Шунинг учун ҳам биз соддалик қилмадик ва империалистик давлатларнинг шаҳтини бўшаштира оламиз деб умид қилмадик. Биз иккинчи жаҳон уруши вақтида АҚШ, Англия, Франция билан иттифоқчи бўлдик. Биз биргалашиб, фашист кучларни тор-мор келтирдик. Биз иттифоқчиларимизни амалда синаб кўрдик ва Японияга қараганда, уларга кўпроқ ишониш учун қўлимизда асос бўлди, чунки, Япония ўз режаларига қараб иш кўрган эди ва Япония ўз мажбуриятларига содиқ бўлиб қолишни истаганлиги учун эмас, балки навбат келмагани учунгина бизга ҳужум қилмаган эди.

Модомики, ахлоқ тўғрисида гапириладиган бўлса ва Совет томони пактни бузаётир деб таъна қилинадиган бўлса, шуни эслаб кўрингки, хўш, 1904 йилда Россияга ҳужум қилиш учун ёки революциядан кейин интервенция қилиш учун Япониянинг қандай маънавий ҳаққи бор эди, Ҳасан кўли районида бизга ҳужум қилиш ва Халхин-Гол районида бизнинг иттифоқчимизга қарши уруш қилиш, Уралга қадар борамиз, деган шиор ташлаб, нуқул бизнинг чегараларимизда қуролли тўқнашишлар қилиб туриш, ўзининг кучли Квантун армиясини Манчжурияга келтириб қўйиш учун Япониянинг қандай маънавий ҳаққи бор эди? Япония мана шуларнинг ҳаммасини қилиш учун қандай маънавий ҳуқуққа эга эди?

Маълумки, иккинчи жаҳон уруши вақтида Япония гитлерчилар Германиясининг ва фашистлар Италиясининг иттифоқчиси эди. Совет Иттифоқи эса Америка ва Англиянинг иттифоқчиси эди. У кўпроқ ўз иттифоқчиларига ишонди. Гитлерчилар Германияси тор-мор келтирилганидан кейин эса Совет Иттифоқи ўзининг иттифоқдошлик бурчини бажариб, милитаристлар Япониясига қарши уруш очди. Бу билан япон халқига нисбатан ҳеч қандай вафосизлик қилингани йўқ эди.

Бинобарин, бу масалани ўртамиздаги ўзаро муносабатларнинг ўтмишдаги бутун тарихидан ажратиб олмай, балки кенг планда олиб қараш керак.

Яна шуни ҳам эсга олиб ўтиш кераккИ, мамлакатларимиз ўртасидаги бетарафлик пакти совет томонидан шу пактнинг учинчи моддасидаги қоидага мувофиқ, бекор қилинган эди. Бунга илова қилиб, шуни айтмоқ кераккИ, Совет Иттифоқи гитлерчилар Германиясига қарши урушиб турган вақтда, Япония Совет Узоқ Шарқини қамал қилиб қўйди, бизнинг алоқа йўлларимизни тўсиб қўйди, совет кемаларини тутиб олиб, ғарқ қила берди ва шундай қилиб, аслини олганда, бетарафлик пактини Япониянинг ўзи бўққа чиқарди.

Энди дўстлик, иттифоқ ва ўзаро ёрдамлашиш тўғрисидаги Совет-Хитой шартномаси ҳақида гапирайлик. Рост, шу шартномада Совет Иттифоқи билан Хитой Халқ Республикаси «Япония томонидан ёки агрессия актларида Япония билан бевосита ёхуд бавосита бирлашиб оладиган бошқа ҳарқандай давлат томонидан агрессиянинг ва тинчликни бузишнинг такрорланишига йўл қўймаслик мақсадида ўз ихтиёрларида бўлган зарур ҳамма чора-тадбирларни биргаликда кўрадилар» деб айтилган бир модда бор.

Совет Иттифоқига келганда, у мана шу масалани муҳокама қилишга тайёр. Лекин бунинг учун зарур шарт-шароит вужудга келтирилиши лозим. Бундай шарт-шароитни вужудга келтириш кимга боғлиқ? Совет-Хитой шартномасидаги шу гапларни ўзгартиришга имкон берадиган шарт-шароитни вужудга келтириш асосан Японияга боғлиқдир. Япония яхши ният билан иш кўриши ва аввало, Халқ Хитойини таниши лозим. Япония нега шу вақтгача Хитой Халқ Республикасини танимаётир? Ёки Япония Хитой Халқ Республикасига ҳужум қилмоқчими? Агар Япония Хитойга ҳужум қиладиган бўлса, у ҳолда биз, шартномага биноан, Хитойга ёрдам берамиз, буни Япония билади-ку. Агар Япония бизга ҳужум қиладиган бўлса, Хитой Халқ республикаси ҳам бизга ёрдам беради.

Хитой Халқ Республикасини ва Корея Халқ Демократик Республикасини таниш Япониянинг ўзи учун ҳам манфаатлидир. Япония ўз қўшнилари билан дўстликни ривожлантириши керак. Хитой Халқ Республикасини ва Корея Халқ Демократик Республикасини танисангиз, улар билан савдо муносабатларини ривожлантирсангиз, ана ўшанда шарт-шароит ўзгаради, шартномадаги мазкур гапларни ҳам ўзгартириш мумкин бўлиб қолади.

Мен фақат ўз томонимиздан гапираяпман ва Хитой Халқ Республикаси номидан гапирмоқчи эмасман. Лекин хитойлик дўстларимиз ҳам шундай қиладилар деб ўйлайман. Биз ёнимиздаги Япониянинг биз билан дўст бўлишини истар эдик. Бу эса ҳар иккала томон учун бахт-саодат бўлур эди. Бизнинг иқтисодий манфаатларимиз Япониянинг иқтисодий манфаатлари билан тўқнашмайди. Аммо Америка билан сизларнинг манфаатларингиз тўқнашмоқда, чунки сизлар Американинг конкурентидирсиз. Аммо, сиз билан бизнинг ўртамизда конкуренция бўлмайди. Биз сизларга кўмир, руда, ёғоч, нефть ва бошқа хом ашёлар сотишимиз мумкин. Хитой Халқ Республикаси жуда катта мамлакат. У ҳам сизларга хом ашё сотиши ва сизларнинг саноатингиз ишлаб чиқарган маҳсулотларни сотиб олиши мумкин.

Хўш, нега Япония ўзига манфаатли ишни қилмаётир? Бунинг сабаби шуки, у АҚШга қарам бўлиб қолган. Юридик жиҳатдан олганда Япония мустақил деб ҳисобланади, аммо ҳақиқатда, амалда у Америка билан ҳисоблашишга мажбурдир, чунки Америка ўз солдатининг этиги билан Японияни бостириб турибди. Сизларнинг бош министрингиз Киси жаноблари Шарқи-Жанубий Осиё мамлакатларига бориб келиб, энди АҚШга жўнади. Киси жаноблари, АҚШда музокаралар олиб боради, деган хабарни ўқидим. Лекин у тенг ҳуқуқли шерик тариқасида музокаралар олиб бормайди, чунки Япония тенг ҳуқуқли вазиятда эмас.

Япония бундай аҳволга узоқ чидаб туролмайди, деб ўйлайман. Япония сохта суверенитет эмас, балки чинакам суверенитет олишга ҳаракат қила беради. Тез орада шундай бўлади—деб биз ҳам умид қиламиз. Япония чинакам, ҳақиқий суверенитетни ўзига қайтариб олади.

Япония Коммунистик партиясининг фаолиятига келганда, бунинг учун даъвони биздан қилмасдан, балки ижтимоий тараққиёт тўғрисидаги илмий назарияни яратган Марксдан қилиш керак. Маркс, ўз вақтида феодализм ўрнини капитализм олганидек, капитализмнинг ўрнини янги тузум — коммунизм муқаррар олади, деб кўрсатиб ўтган эди. Ижтимоий тараққиётнинг муқаррар қонуни мана шу. Сизлар бу таълимотга қўшилмайсиз. Сизлар капиталистик формация қола беради, деб ҳисоблайсиз. Шундай деб ўйлаш сизларнинг ишингиз. Биз, коммунистлар бошқача ўйлаймиз ва капитализмнинг ўрнини коммунизм муқаррар олишига аминмиз. Япон коммунистларининг фаолиятига биз таъсир ўтказаётганимиз йўқ, балки марксизм-ленинизм таълимоти таъсир ўтказмоқда. Шахсан мен Япония Коммунистик партиясининг секретарлари билан таниш эмасман, улар билан ҳеч қачон учрашган эмасман, лекин бизларнинг идеямиз умумийдир. Биз марксизм-ленинизмнинг ҳаққлигига ишонамиз. Идеяларни зўрлаб қабул қилдириб бўлмайди. Сиз газета редакторисиз, сизнинг газетангиз буржуа газетаси. Шунинг учун ҳам сиз, капиталистик тузум яхши тузум, деб ҳисоблайсиз. Сиз ўз фикрингизни бемалол ҳимоя қилишингиз мумкин. Мен, Японияда коммунизм ғалаба қилишига ишонаман. Мен бунга аминман, чунки мен коммунистман. Лекин бу ғалаба қачон бўлади? Бу нарса япон халқига боғлиқ. Мен япон халқига, унинг кучига ишонаман. Японлар саботли халқ ва улар ғалабага эришадилар. Сиз буржуа тузумининг абадий яшашини истайсиз. Аммо мен коммунизм бўлишини хоҳлайман. Мен япон коммунистларига хайрихоҳман, лекин биз ўзимизнинг Япония ишларига заррача аралашишимизга йўл қўймаймиз. Бошқа мамлакатларнинг ички ишларига аралашиш фақат зарар келтиради. Ҳар бир мева ўз вақтида ва шарт-шароитга қараб, пишиб етилади. Революция ҳам шундай. Япон халқи ўз мамлакатида қандай тузум бўлиши лозимлигини ўзи ҳал қилиши керак. У ёки бу мамлакатда бўладиган сиёсий кураш шу мамлакатнинг ички ишидир, бу ишга четдан аралашиш ярамайди. Лекин биз япон коммунистларига хайрихоҳлик қилаверамиз, чунки бизлар умумий идеяни, умумий таълимотни тарғиб қиламиз.

Вужудга келган аҳволни биз шу тахлитда тушунамиз.

Т. Хироока. Мамлакатларимиз ўртасидаги ўзаро муносабатлар ҳақидаги масалалар тарихда акс эттирилади. Мен бу масалаларни муҳокама қилиш ва ўтмишни кавлаштириш ниятида эмасман, чунки бундай қилиш бизнинг гапларимизни кўпайтириб юбориши мумкин. Ҳозирги вақтда мамлакатларимиз ўртасидаги ишончни қандай қилиб тиклаш ва бу йўлда қандай чоралар кўриш ҳақида ўйлаш керак.

Н. С. Хрушчев. Жуда яхши. Масаланинг бу тахлитда қўйилиши менга маъқул. Келинг, келажак тўғрисида, нимага интилаётганимиз тўғрисида ўйлайлик. Бу соҳада эса савдо-сотиқ қилиш, яхши қўшничилик муносабатлари ўрнатиш асосий масаладир. Мисол учун кўмирни олиб қаранг. Бизнинг кўмиримиз сизларга Америка кўмирига қараганда арзонга тушади деб ўйлайман. Чунки бизлар сизларга яқинмиз. Озиқ-овқат маҳсулотлари ва бошқа моллар ҳам сизларга Американикига қараганда арзонга тушади. Иқтисодий жиҳатдан сизларга нимаики қулай бўлса, шуни қилаберингиз. Ҳар иккала томонга манфаат етказадиган иш қилайлик. Биз сизлардан кўпгина молларни сотиб олишимиз мумкин. Хитой Халқ Республикаси ҳам сизларнинг молларингизни истеъмол қиладиган катта истеъмолчи бўлиши мумкин.

Модомики, шундай экан, сизлар бизлар билан ва Хитой билан савдо-сотиқни нега ривожлантирмайсиз? Бундай савдо-сотиқни ривожлантириш сизларнинг капиталистларингиз учун манфаатли бўлмайдими, ахир? Бундай савдо-сотиқ қилиш сизларнинг халқингизга манфаатли бўлмайдими, ахир. Келинг, оқилона иш қилайлик. Маданий алоқалар ва бошқа алоқаларни ривожлантириш, мустаҳкам дўстона муносабатларни таъминламоқ учун ҳамма соҳаларда яқинлашишга йўл очадиган замин барпо қилиш керак. Биз билан сулҳ шартномаси тузинглар, Хитой Халқ Республикаси билан нормал муносабатлар ўрнатинглар. Ҳаммамиз биргалашиб,— Совет Иттифоқи, Хитой Халқ Республикаси, Япония ва бошқа мамлакатлар, чунончи: Ҳиндистон, Бирма, Индонезия,— ҳаммамиз биргаликда бир-биримизга ҳужум қилишмаслик тўғрисида қўшма пакт тузишимиз ҳам мумкин бўлур эди. Ҳозир мен бундан ҳам кўра конкретроқ бирор таклиф киритишга тайёр эмасман. Ўйлашиб кўриш керак, майли, Япония баъзи бир чора-тадбирларни кўрсин, биз ҳам нималар қилиш кераклигини конкрет мўлжаллаб олайлик.

Т. Хироока. Мен Сизнинг гапингизни яхши тушундим — иқтисодий муносабатларни ривожлантириш керак. Энди мен шимол сувларида балиқ овлаш масаласига ўтмоқчиман. Япониянинг балиқ овлайдиган кемалари кўпинча совет томонидан ушлаб олинмоқда. Жуда катта территорияси ва табиий ресурслари бўлган СССР япон балиқчиларига камроқ бехатар ва бир мунча эркинроқ шароитда ишлаш имкониятини беролмасмикин, чунки япон балиқчилари учун шимол сувларидаги балиқ овланадиган районларнинг ҳаётий муҳим аҳамияти бор.

Н. С. Хрушчев. Территориал сувлардаги зоналар масаласини ҳар қайси мамлакат ўзи белгилайди — халқаро тартиб шу. Биз 12 миляли зонани қабул қилганмиз. Лекин бундай зонани фақат Совет Иттифоқининг ўзигина белгилагани йўқ. Сиз элчингиздан сўраб қаранг. У сизга яна қандай мамлакатлар 12 миляли зонани қабул қилганлигини айтиб бериши мумкин. Ҳар қайси мамлакатда ўрнатилган тартибларни ҳурматлаш керак. Совет территориал сувларига нисбатан ҳам шундай қилмоқ керак. Очиқ сувларда, яъни территориал сувлар зонасидан ташқарида балиқ овлашга келганда, бу хусусда бизнинг мамлакатларимиз ўртасида тузилган муайян битим бор ва шу битимга амал қилмоқ керак. Бунда ҳам биз амал қилишимиз лозим бўлган асосий принцип шуки, ўзимизга керакли мева ўсаётган дарахтни кесмаслигимиз керак. Агар биз ўйламай иш қиладиган бўлсак, ўзимизга керак бўлган ва бизга манфаат етказаётган нарсани йўқ қилиб юборган бўламиз. Балиқ овлашнинг Япония учун муҳимлигини биламиз, Япониянинг озиқ-овқат ресурслари запаси кам, лекин яна бир нарсани назарда тутиш керак. Давлат манфаатларини кўзлаб ҳар иккала томонга манфаат етказишни таъминлайдиган у ёки бу қарорни давлатнинг қабул қилиши бошқаю, бирор айрим балиқчининг овга чиқиши бошқа. Балиқчи фақат ўзини, ўз манфаатини ўйлайди. У мумкин қадар кўпроқ балиқ овлаб олишни хоҳлайди ва эртаги кунни камроқ ўйлайди. Биз шулардан юқори туришимиз ва балиқ овлаш масаласига давлат нуқтаи назаридан қарашимиз зарур, кўпчиликнинг манфаатини кўзлаб ҳаракат қилиш керак.

Т. Хироока. Қуйидаги саволни беришга ижозат этгайсиз. Совет Иттифоқи сулҳ шартномасига доир музокараларни давом эттиришга ва сулҳ шартномаси тузилганидан кейин Хабомаи ва Сикотан оролларини Японияга топширишга Қўшма Декларацияда ваъда берган эди. Ҳозирги мавжуд вазиятда ҳар иккала орол узоқ вақт давомида ҳам Японияга қайтариб берилмас экан, деб ўйлаш мумкин.

Япон-совет музокаралари бўлаётганида, албатта, ҳар хил вазиятлар билан ҳисоблашишга тўғри келган, лекин Совет Иттифоқининг ўзи Японияники деб эътироф қилган икки оролни узоқ муддат давомида ўз қўлида ушлаб туриши Япония билан СССР ўртасидаги дўстона муносабатларнинг ривожланишига яхши таъсир ўтказмаса керак.

Совет томони Хабомаи ва Сикотан ороллари масаласини Итуруп ва Кунашир оролларининг кимга қолдирилиши масаласидан ажратиб олиб, бу оролларни Японияга топшириш ниятида эмасмикин ва Сиз Итуруп ва Кунашир оролларининг кимники бўлиши масаласини у ёки бу хил халқаро вазиятга қараб қайта кўриб чиқиш мумкин бўлади деган фикрда эмасмисиз?

Н. С. Хрушчев. Хатояма жаноблари ва Коно жаноблари Москвада бўлган вақтларида мен уларга бу саволларнинг жавобини берган эдим. Биз бу хусусда улар билан неча марталаб суҳбатлашган эдик. Биз сулҳ шартномаси тузиш кераклиги ҳақида бамаслаҳат бир фикрга келган эдик. Нималар ҳақида келишиб олган бўлсак, шуни бажарайлик. Сулҳ шартномаси тузилган ҳамона Хабомаи ва Сикотан ороллари Японияга топширилади. Япония нима сабабдан сулҳ шартномасини тузмаётганлигини билолмадим. Биз ҳам ҳайронмиз... Нега сизлар биз билан сулҳ шартномаси тузмай, муносабатларимизни шу ҳолида қолдираяпсиз. Ёки, биз билан, эҳтимолки, уруш бошламоқчимисиз? Сулҳ шартномаси тузишингизга ким халақит бераяпти? Ички кучларми? Ундай эмасдир. Мамлакатингизнинг ичида сулҳ шартномаси тузилишига қарши бўладиган бундай кучлар йўқ. Афтидан, бунга ташқи кучлар қаршилик қилаётган бўлса керак. Агар биз сулҳ шартномаси тузилмасдан олдин сизларга Хабомаи ва Сикотан оролларини бериб қўйсак, унда биз сулҳ шартномаси тузилишига тўсқинлик қилаётган ташқи кучларга ёрдам берган дек бўлиб чиқамиз. Башарти эртага, мен бу ҳақда Хатояма жанобларига ҳам айтган эдим,— агар эртага америкаликлар Окенавани сизларга қайтариб берсалар, у ҳолда мен бизнинг ҳукуматимизга сулҳ шартномаси тузилмасдан олдин ҳам Хабомаи ва Сикотанни Японияга топшириш тўғрисида таклиф киритган бўлур эдим. Менингча, сизлар Океанава оролини қайтариб олмоқ учун АҚШга етарлик даражада қаттиқ тазйиқ ўтказмаётирсизлар. Шартлашиб қўйганимиздек, биз шу оролларни сулҳ шартномаси тузилганидагина сизларга қайтариб берамиз.

Куриль ороллари тизмасидаги бошқа оролларга келганда, бу оролларда сизларнинг ҳам оздир-кўпдир аҳамиятлироқ хўжалик объектларингиз бўлган эмас, бизларники ҳам йўқ. Бу ороллар Совет Иттифоқи учун ва Япония учун катта хўжалик аҳамиятига эга эмас. Лекин бу ороллар катта стратегия аҳамиятига эга. Мана шуни назарда тутиш керак. Н. А. Булганин ва Хатояма жаноблари имзолаган Қўшма Декларацияда ёзилган нарсалар доирасидан четга чиқаолмайман. Келинг, мамлакатларимиз ўртасида дўстона муносабатларни ривожлантира берайлик, бу дўстликни мустаҳкамлай берайлик.

Т. Хироока. Мен Сизга ажнабийларнинг Совет Иттифоқи ичида бемалол юриши тўғрисида савол бермоқчи эдим. Ажнабийларнинг бемалол юриши чеклаб қўйилганлиги чет элларда, СССР махфийлик пардаси билан қопланган мамлакат, деган ва шу каби ҳар хил гаплар туғилишига сабаб бўлмоқда, бу хилдаги гаплар Япония билан Совет Иттифоқи ўртасида дўстона муносабатларнинг ривожланишига халақит беради, холос.

Н. С. Хрушчев. Бу масала, батамом халқаро вазият билан боғланган масала деб ўйлайман. Халқаро вазият нақадар кўп юмшаса, ажнабийлар шу қадар бемалол юра берадилар. Башарти қуролсизланиш масаласи устида бамаслаҳат бир фикрга келишга, тўла ишончга эришишга муваффақ бўлинганда эди, ажнабийларнинг Совет Иттифоқи ичида бемалол юришини чеклашни умуман бекор қилмоқ ва шу билан бирга уларнинг бизнинг мамлакатимизга бемалол киришига нисбатан қўйилган чеклашларни ҳам бекор қилмоқ учун жиддий тўсқинлик қолмаган бўлур эди.

(ОХИРИ УЧИНЧИ БЕТДА)

Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ

Япониядаги „Асахи-Синбун“ газетаси бош редактори Томоо Хироока жаноблари билан суҳбати

(ДАВОМИ. БОШИ 1 ВА 2-БЕТЛАРДА).

Шундай қилиб, бутун гап халқаро кескинликнинг юмшашига боғлиқ. Қани, аввало, Совет Иттифоқидаги аҳвол билан бошқа мамлакатлардаги аҳволни таққослаб кўрайлик. Масалан, АҚШда Совет кишиларининг бемалол юриши бизда американликларнинг бемалол юришини чеклаб қўйилганига қараганда анча кўпроқ чекланган.

Т. Хироока. Энди мен Сиздан яна бир нарсани сўрамоқчиман. Очиғини айтганда, ўтган йил Венгрияда рўй берган воқиалар Совет Иттифоқи учун ҳам, Венгрия учун ҳам катта бахтсизлик бўлди деб ҳисоблаймиз. Шу муносабат билан мен бундай воқиаларнинг яна пайдо бўлмаслиги учун бундан бу аҳволни қай тариқа тартибга солмоқчи бўлганлигингизни билишни истар эдим. Социалистик мамлакатлар билан капиталистик мамлакатлар ўртасидаги муносабатларда ўзларингиз тан олаётган тотув яшаш принципини коммунистик зонадаги давлатлар ўртасидаги ўзаро муносабатларга жорий қилишни кўзда тутаётганингиз йўқми?

Н. С. Хрушчев. Шуни билингки, Венгриядаги воқиалар характерли ҳодиса эмас. Бу ҳақда матбуотда кўп ёзилди. Венгриядаги илгариги раҳбарларнинг хатоларидан социалистик тузумга душман кучлар фойдаландилар. Шу сабабли шундай аҳвол келиб чиқдики, бунинг оқибати биз учун ҳам, Венгрия учун ҳам яхши бўлмади. Лекин ҳозир Венгрияда тўла тартиб ўрнатилган. Халқ демократик тузум мустаҳкам тузум бўлиб қолди. Эндиликда у ерда бўлган воқиалар сира такрорланмайди. Бундай воқиалар бошқа социалистик мамлакатларда ҳам бўлмайди, чунки Венгрия воқиалари ҳамма учун ибратли сабоқ бўлди.

Энди тотув яшаш принципига ўтайлик. Социалистик мамлакатларда бўладиган муносабатларда биз пролетариат интернационализмига, халқлар ўртасида дўстлик ва қардошларча ҳамкорлик принципларига амал қиламиз. Бу принциплар бир-бирининг ички ишларига аралашмаслик тўғрисида 1956 йил 30 октябрда эълон қилинган машҳур декларацияда янги куч билан яна бир марта уқдириб ўтилди.

Тотув яшаш тўғрисида гапирган вақтимизда, биз социалистик давлатлар билан, капиталистик давлатларнинг тотув яшашини назарда тутамиз. Бу кучлар бир-бирига бетма-бет бўлиб турибди, улар ўртасида антогонистик зиддиятлар бор. Бу зиддиятлар урушга олиб келмаслиги учун тотув бўлиб яшаш керак. Гап шундаки, ўртадаги низоълар уруш ёрдами билан ҳал қилинмайдиган бўлсин. Қисқаси, тотув яшаш принципи уруш бўлишига йўл қўймаслик мақсадини ўз олдига қўяди.

Социалистик мамлакатларга келганда, улар ўртасида антогонистик зиддиятлар йўқ, кураш ва душманлик йўқ. Бундан, улар ўртасидаги муносабатларда ҳеч қандай ғадир-будирлик йўқ деган маъно чиқмайди, албатта. Дўстлар ўртасида ҳам баъзи масалалар устида тортишувлар ва баҳслашувлар, келишмовчиликлар бўлиши мумкин. Бунақа низоълар ҳатто эр билан хотин ўртасида ҳам бўлиши мумкин. Улар бир нарса тўғрисида турли фикрда бўлишлари мумкин.

Лекин дўстлар ўртасида душманлик ва антогонизм учун муҳим сабаблар бўлмайди ва бўлиши мумкин эмас. Шу сабабли «тотув яшаш» деган сўзни социалистик давлатлар ўртасидаги ўзаро муносабатларга татбиқ қилиш тўғри бўлмаса керак. Улар ўртасидаги муносабатларда дўстлик ва ўзаро ёрдам принципига пролетар интернационализми принципига амал қилинади. Маркс-Ленин таълимоти, социалистик идеялар бизни бирлаштириб турибди. Бу эса тотув яшаш принципига қараганда, анча катта, чуқур ва тўлароқ таълимот ва идеялардир. Биз бир-бirimизни танқид қилишимиз мумкин. Шундай бўлиши ҳам мутлақо табиийдир. Лекин орамизда ҳар қандай тортишув бўлганида ҳам, урушамиз, деган масала қўйилиши мумкин эмас. Мамлакатларимизнинг ҳар бири, барча социалистик мамлакатлар ҳамиша бир-бирларининг ёрдами ва мададини сезиб туришлари учун экономикани, маданиятни ва фанни ривожлантиришда бир-биримизга социалистик ёрдам кўрсатиб турамиз.

Т. Хироока. Мен Сизнинг гапингизни шу таҳлитда тушундимки, тинч-тотув яшаш социалистик мамлакатлар билан капиталистик мамлакатлар ўртасидаги муносабатларга татбиқ қилиниши мумкин. Мен шахсан бундай деб тушунаман: тотув яшаш — шу мамлакатлар ўртасидаги ҳар қандай низоъли масалаларни куч қўлланмасдан ва уруш қилмаслик йўли билан ҳал қилиш мумкин демакдир.

Н. С. Хрушчев. Тўғри!

Т. Хироока. Венгриянинг раҳбарлари хатоларга йўл қўйганликлари сабабли Венгрия воқиалари келиб чиқди. Ғалаёнлар, норозиликлар бўлди, бироқ булар қурол кучи билан бостирилди.

Н. С. Хрушчев. Венгрияда пайдо бўлган конфликт устида гап борганида шуни айтиб ўтиш керакки, аввал у ерда ҳеч бир ғаразсиз чиқишлар бўлди. Масалан, студентларнинг намойишлари шундай характерда бўлган эди. Лекин қонуний халқ ҳукуматини ағдаришни ўз олдига мақсад қилиб олган контрреволюцион фитначилар шу чиқишлар, намойишлар ва митинглардан фойдаландилар. Фитначилар намойишлар вақтидаёқ ҳар хил жиноятчи унсурларга қуролларни махфий равишда улашиб турдилар.

Хўш, фитначилар бу қуролларни қаердан олишди? Ҳукуматдан олишгани йўқ, албатта. Дастлаб, контрреволюционерлар қурол кўтариб заводларга борганларида ишчилар уларни ҳайдаб юборишган эди. Лекин кейин реакция кучлари муваффақият қозонди. Ана ўшанда Венгрия парламенти томонидан тасдиқланган Венгриянинг қонуний ҳукумати Варшава шартномасига асосан бизга мурожаат қилиб, венгер халқига ёрдам беришни сўради.

Шундай қилишга Венгрия ҳукуматининг ҳаққи бор эдими, деган савол туғилади. Албатта ҳаққи бор эди, чунки у халқ сайлаб қўйган қонуний ҳокимият эди. Жиноятчи унсурларга қурол улашиб юрган бир тўда фитначиларга келганда, уларнинг халқ вакилимиз дейишга нима ҳаққи бор? Бу фитначиларнинг ҳеч қандай ҳаққи йўқ. Фашист фитначилар қўлларига қурол олиб, воқиалардан фойдаланиб, бош кўтариб чиқдилар, қонли террор ташкил қилдилар, венгер халқининг илғор кишиларини ўлдиришга киришдилар. Лекин исёнчилар бостирилди. Уларнинг кучлари емириб ташланди. Мана энди Венгрияда батамом осойишталик ҳукм сурмоқда. Парламент ҳукуматга ишонч билдирди. Заводлар ишлаб турибди, турмуш ўз изига тушиб олди.

Агар халқ ҳукуматдан норози бўлса, ҳукуматни танимаса бундай мамлакатда осойишта турмуш бўлиши мумкинми, ахир? Бундай шароитда мамлакат ичида партизанлик кураши бўлиши турган гап эди. Халқ жим тура олмас эди.

Немислар бутун Европани босиб олган вақтларни бир эсга олинг. Ўша вақтда Польшада, Украинада, Белорусияда, Югославияда, Францияда, Грецияда, Бельгияда, Голландияда ва бошқа мамлакатларда нене воқиалар бўлди. Шу мамлакатларнинг ҳаммаси Европанинг энг кучли армияси томонидан оккупация қилиб олинган эди. Лекин бу армия халқларни енголмади, уларнинг қаршилигини бостираолмади. Ҳамма халқлар фашистларга қарши жанг қила берди ва оқибат натижада енгиб чиқди.

Венгрияда аҳвол бутунлай бошқача. Венгрияга бориб, мамлакатни кезиб чиқишингиз мумкин. Мамлакатда тўла осойишталик ҳукм сураётганлигини ўз кўзингиз билан кўриб ишонсангиз бўлади. Агар социалистик тузумни кенг халқ оммаси ёқтирмаганда эди, мамлакатни осойишталик билан айланиб чиқиш мумкин бўлармиди?

Биз, революционерлар, халқ қаршилигининг кучини биламиз. Бир вақтлар бизнинг мамлакатимиз территориясида япон, америка, инглиз, француз босқинчилар ва бошқа босқинчилар ҳаракат қилган эдилар. Улар Совет ҳокимиятига қарши курашаётган оқгвардиячи генералларни қўллаб-қувватлаб турган эдилар. Хўш, ўшанда халқимиз нима қилди? Халқ чет эл босқинчиларига қарши, ички контрреволюцияга қарши қўзғолди ва ўзининг ҳамма душманларини тор-мор келтирди. Тажрибасиз, ёмон қуролланган Қизил Армиянинг ғалаба қозонишига сабаб шу бўлдики, халқ Ленин кўрсатган йўлдан, большевиклар партияси кўрсатган йўлдан борди. Венгриядаги қўзғолон эса фашистлар томонидан кўтарилган қўзғолон эди, фашистлар капиталистик тартибларни тиклашни ўз олдиларига мақсад қилиб қўйган эдилар. Халқ фашист тартибларининг тикланишига қарши эди. Венгер халқи контрреволюцион кучларни тор-мор қилиб, ўз мамлакатида тартибни тиклаб олиши учун бизнинг бир оз ёрдам беришимиз кифоя қилди.

Венгрия воқиалари бошқа ҳамма мамлакатлар учун сабоқдир. Социалистик мамлакатларнинг халқлари душманларнинг бу хилдаги воқиаларни такрорлашига имкон бермайдилар. Энг муҳими шуки, халқнинг овозига диққат билан қулоқ солиш, раҳбарлар билан халқ ўртасидаги ўзаро муносабатларни бузадиган хатоларга йўл қўймаслик керак.

Халқаро муносабатларда кескинликни юмшатишга эришиш мақсадида биз ғарб давлатларига ўз қўшинларини Германиядан ва Европанинг бошқа мамлакатларидан олиб чиқиб кетишни, ўзларининг ҳарбий базаларини тугатишни таклиф қилганимизга анча бўлди, Совет Иттифоқи ҳам ўз қўшинларини Германия, Румыния, Польша, Венгриядан олиб чиқиб кетган бўлур эди. (Совет қўшинлари бу мамлакатларда Варшава шартномасига мувофиқ турибди). Қани, қўшинларни олиб чиқиб кетиб, воқиаларнинг қай тариқа ривожланишини текшириб кўрайлик. Ана шунда биз, биринчидан халқ демократик ҳукуматлари жуда мустаҳкам мавқиига эга бўлиб қолишларини кўрамиз, иккинчидан эса, халқлар қандай ҳокимиятга кўпроқ хайрихоҳлик қилганларини амалда синаб кўрамиз.

Буржуа мамлакатларида, социалистик ҳукуматлар фақат қурол кучи билангина сақланиб турибди, деб айтишади. Шунинг учун ҳам биз социалистик мамлакатлардан, шунингдек Ғарбий Германия ва бошқа мамлакатлардан чет эл қўшинлари олиб чиқиб кетилганида, бу мамлакатларда аҳвол қандай бўлишини синаб кўриш мақсадида ўша мамлакатлардан қўшинларни олиб чиқиб кетишни таклиф қилган эдик. Лекин АҚШ, Англия ва Франция бундай қилишдан бош тортмоқдалар.

Биз шунга аминмизки, аҳолини қўрқитиб туриб, фақат зўравонлик билангина халқни бошқариб бўлмайди. Социалистик тузум халқнинг истак-орзуларига мос бўлиб тушаётганлигига ишонамиз. Шу сабабли социалистик мамлакатларда ҳокимият мустаҳкам негизга эгадир. Биз шунга аминмизки, феодализм ўз вақтида ҳалок бўлганидек, капитализм ҳам ахир бир кун ҳалок бўлади. Социализм мамлакатлари коммунизм сари бораётир. Бутун дунё коммунизмга боради. Тарих, сизлар буни хоҳлайсизми ёки хоҳламайсизми деб сўраб ўтирмайди.

Биз ўз қўшинларимиз ҳозирги вақтда турган мамлакатларнинг ҳаммасидан уларни олиб чиқиб кетишдан қўрқмаймиз, аммо Англия, АҚШ ва Франция қўрқишаяпти. Италия, Ғарбий Германия ҳукуматлари чет эл қўшинларининг ўз мамлакатларидан олиб чиқиб кетилишидан қўрқмоқдалар. Масалан, Аденауэр чет эл қўшинларини Ғарбий Германияда қолдиришни илтимос қилади. Сабаб? Бунинг сабаби шуки, шу мамлакатларнинг ҳукуматлари Америка қўшинлари чиқиб кетганидан кейин ўзларининг қандай аҳволга тушишларини билмайдилар. Улар французлар, итальянлар, немислар, греклар ва бошқалар нималар қилишини билмайдилар. Демак, улар ўзларига ишонмайдилар, халқларнинг капиталистик тартибни ёқлашига ишонмайдилар. Ҳақиқат бизнинг томонимизда. Куч бизнинг томонимизда. Бу куч қурол кучи эмас, балки идеялар кучидир, назария ва таълимот кучидир. Халқларни куч ёрдами билан бўйсундириб бўлмайди ва уларни қўрқитиб ушлаб туриб бўлмайди. Халқаро муносабатларда ақл билан иш кўриш керак. Американликлар ҳам ўз қўшинларини Японидан олиб чиқиб кетсинлар — ахир япон халқи шуни талаб қилаётир-ку. Тайванда ҳам халқ, американикалар, Тайвандан чиқиб кетсин деб талаб қилаётир. Нега американиклар ўз қўшинларини олиб чиқиб кетмайди? Қўрқишаяпти! Ҳамма гап шунда. Сиз меҳмонга борган экансиз, қачон кетишингизни билишингиз керак. Сиз ўз вақтида чиқиб кетмасангиз сизни ширин гап билан чиқариб қўйишади, сиз без бўлиб ўлтираберсангиз, сизни бошқача йўл билан — орқангизга бир тепиб чиқариб юборишади. Масалан. сизларнинг мамлакатингизда оккупантлар бор. Улар меҳмон эмас. Ғарбий Германияда ва бошқа мамлакатларда, Тайванда улар халқнинг бўйнига қандай миниб ўтирган бўлса, сизларнинг халқингиз бўйнига ҳам улар шундай миниб ўтиришибди. Лекин уларни халқ ҳайдаб юборадиган кунлар ҳам келади.

Англияда, Францияда, АҚШда ҳозир ҳам кўп кишилар, чет эл қўшинларининг бошқа мамлакатларда туришига хотима бериш керак, деб айтишаяпти. Одамлар бу ҳақда тобора кўпроқ гапиришаяпти. Энди бу ҳаракат бошланиб кетди ва уни асло тўхтатиб бўлмайди.

Т. Хироока. Биз ҳам, чет эл қўшинларининг ўзга мамлакатлар территориясида туриши ёқмайдиган гап деб айтаяпмиз. Японияда ҳам АҚШни танқид қилиб, айтаётган гаплар эшитилмоқда. Лекин айни вақтда Совет Иттифоқидан хавотирлик ва баъзи бир гумонлар бор. Японлар американикларнинг Япониядан кетишини ва Совет Иттифоқи билан ўзаро ишонч асосида муносабатлар ўрнатилишини истар эдилар. Венгрияга келганда, мен ҳам, ҳатто совет қўшинлари олиб чиқиб кетилган тақдирда ҳам, Венгрия капитализмга қайтмайди деб ўйлайман, модомики, шундай ишонч бор экан, у ерда эркин сайловлар ўтказиш мумкин бўлур эди.

Н. С. Хрушчев. Сизнинг бу гапингизга қўшиламан. Венгрияда ҳақиқатан эркин сайловлар ўтказилган. Венгрия парламенти демократик асосда сайланган. Энг эркин сайловлар фақат социалистик мамлакатларда ўтказилмоқда. Бу мамлакатларда ҳамма нарса халқники. АҚШда эса, ҳамма нарса капиталистлар қўлида. Улар газеталарга, радиога, киноге ва шу кабиларга батамом хўжайин бўлиб олганлар. АҚШда эркинлик бору, лекин бу эркинлик иш қидириб борган ҳар бир кимса иш тополмаслиги, очдан ўлиши мумкин деган маънодаги эркинликдир. Бу ўлиш эркинлигидир. Биз бунақа эркинликни тан олмаймиз. Биз эркинликни бошқача тушунамиз. Биз бу темада суҳбатимизни яна давом эттиришимиз мумкин, лекин бундай қилсак, мавзуъдан четга чиқиб кетган бўламиз. Мен сиз билан яна учрашиб, бажонидил гаплашган бўлур эдим.

Т. Хироока. Сиз менга шунчалик кўп вақтингизни бериб, ҳамма саволларимга жавоб қайтарганингиз учун Сизга ўзимнинг қизғин ташаккуримни изҳор қиламан.

Н. С. Хрушчев. Сиз билан қилинган суҳбатдан мен ҳам мамнун бўлдим. Давлатларимиз ўртасидаги муносабатларнинг яхши негизда ривожланиб боришини ва дўстона муносабатларга айланиб кетишини астойдил истаймиз. Биз ҳамма қўшнилар билан тинч ва дўст бўлиб яшаш сиёсатини ўтказаётирмиз, шундай қилиш иккала мамлакатимиз учунгина фойдали бўлиб қолмасдан, Хитой Халқ Республикаси сингари буюк мамлакат учун ҳам фойдалидир, бошқа қўшни мамлакатлар учун ҳам фойдалидир.

Япония ҳукумати ҳам мамлакатларимиз ўртасида яхши қўшничилик муносабатларини ўрнатишга интиладиган бўлса, ҳар қандай япон ҳукумати билан ҳамкорлик қилишга тайёрмиз.

Япониянинг меҳнаткаш халқига бизнинг саломимизни ва яхши истакларимизни топширишингизни сўрайман. Бизнинг илтимосимиз шуки, бизга ишона берингиз ва биз билан тинч дўстона муносабатларни ривожлантира берингиз, Хитой Халқ Республикаси ва бошқа тинчликсевар халқлар билан ҳам дўстликни ривожлантирингиз.

Мен бир нарсани сўрамоқчиман — сиз Москвага қайси йўл билан келдингиз?

Т. Хироока. Сизларнинг мамлакатингизга Скандинавия компанияси авиация йўлининг самолётларидан фойдаланиб Шимолий қутб орқали учиб келдик.

Н. С. Хрушчев. Сиз Москвага Хабаровск орқали келсангиз бўлмасмиди? Ахир Сизлар билан биз қўшнимиз-ку. Биз Япониянинг раҳбарларига мамлакатларимиз ўртасида туташ ҳаво йўли очишни аллақачон таклиф қилган эдик. Менингча бу ҳар иккала мамлакатимиз учун фойдали бўлур эди. Лекин Сизларга, эҳтимол американиклар бунақа йўл очишга рухсат бермаётган бўлса керак.

Т. Хироока. Ҳа, шундай туташ йўл очиш яхши бўлур эди. Почта посилкаларини ўзаро юбориб туришни йўлга қўйиш ҳам фойдали бўлур эди.

Н. С. Хрушчев. Бу гапингизга қўшиламан. Сизларнинг аэродромларингиз американиклар қўлида бўлганлиги ва бизнинг самолётларимизни, афтидан, қабул қилиб оладиган аэродромларингиз бўлмаганлиги учун сизлар мамлакатларимиз ўртасида туташ ҳаво йўли очолмай турган бўлсангиз керак. Шундай эмасми?

Т. Хироока. Аэродромларга келганда, бу гап унчалик тўғри эмас. Бизда чет эл самолётлари учиб келиб қўнадиган бир неча аэродром бор.

Н. С. Хрушчев. Аммо, бизнинг пассажир самолётларимизни қабул қилишмаяпти! Аттанг. Биз ҳам Сизларнинг пассажир самолётларингизни ўз мамлакатимиз аэродромларида қабул қилиб олишни истар эдик, мамлакатларимиз ўртасида доимий ҳаво йўли очишни истар эдик.

Т. Хироока. Мен ҳам бунга тарафдорман ва Совет Иттифоқи билан Япония ўртасида туташ ҳаво йўли очиш яхши иш бўлур эди деб ҳисоблайман. Менингча, биз мамлакатларимиз ўртасида яхши муносабатлар ўрнатишни истар эканмиз, наҳотки, бундай оддий масалани ҳал қилиш мумкин бўлмаса?

Н. С. Хрушчев. Бу фикрингизга қўшиламан. Албатта, бунақа масалаларни ҳам ҳал қилиш керак.

Т. Хироока. Шу нарсани эътиборга олишингизни сўраймanки, шахсан мен тинчлик тарафдориман. Биз Японияда тинчликни истамаётганларга қарши тинмай курашмоқдамиз.

Н. С. Хрушчев. Бу яхши гап. Японияда тинчлик учун курашаётган кишилар кўпайиб бораётганлигини биламиз ва бу кучларга чин кўнгилдан муваффақият тилаймиз.

Т. Хироока. Менингча энг муҳими шуки, ҳеч ким ўз идеологиясини зўрлаб қабул қилдирмасин. Шахсан менинг фикрим шуки, агар япон халқининг ўзи коммунистик идеология тарафдори бўлиб қолар экан, бунга қарши эътироз қилинмаслиги керак. Лекин унақа идеологияни четдан зўрлаб қабул қилдирилмай, буни япон халқининг ўзи ўз ихтиёри билан қилиши керак.

Н. С. Хрушчев. Бизнинг фикримиз ҳам шу. Сизнинг бу гапингизга қўшиламан. Ҳақиқатан ҳам шундай бўлиши керак.

Т. Хироока. Бу суҳбат учун Сизга яна бир марта ташаккур айтишга ижозат берингиз. Сизга раҳмат.

Н. С. Хрушчев. Сиз билан суҳбатлашишдан мен ҳам мамнун бўлдим. Бизнинг мамлакатимизга яна келинг, Совет Иттифоқидаги турмуш билан танишинг.

Т. Хироока. Албатта келаман. Бунақа келишлар фойда етказади.

(Суҳбат 3 соат 15 минут давом қилди).

Она тили ўқитувчиларининг кенгаши

Яқинда Тошкент область мактабларининг она тили ва адабиёт ўқитувчилари вакилларининг кенгаши бўлиб ўтди. Кенгашда 300 га яқин ўқитувчи, фанлар академиясининг илмий ходимлари қатнашдилар.

Кенгашда область маориф бўлимининг мудири ўртоқ Қодиров «Ўзбек тили ва адабиёт фанини ўқитишнинг асосий вазифалари» тўғрисида доклад қилиб, мактабларда она тили ўқитилишидаги айрим камчиликлар, айрим педагогларнинг ўз устида ишламай, малакасини оширмай, таълим-тарбия ишларини нотўғри олиб бораётганликлари, республика ўқитувчилари кенгашига тайёргарлик кўриш ҳақида сўзлади. Шунингдек, кенгашда 15 дан ортиқ ўқитувчи, илмий ходимлар музокарага чиқиб, ўз тажрибалари, программа ва дарсликлардаги нуқсонлар ҳақида гапирдилар.

Кенгаш қатнашчилари бошланғич синфларда ва 5-10-синфларда она тили ва адабиёт ўқитиш ишларини яхшилашга доир резолюция қабул қилдилар. Кенгаш охирида шаҳар атрофидаги район мактабларининг ёш ҳаваскорлари, республика фестивали лауреатлари катта концерт қўйиб бердилар.

Э. РАҲМОНОВ,
Э. ТУРКМЕНОВ.

„Колокол“ ва унинг рус озодлик ҳаракатидаги роли

(«Колокол» газетасининг 100 йиллиги муносабати билан)

Бундан юз йил муқаддам, 1857 йилнинг 1 июлида Лондонда «Колокол» номли биринчи революцион газета нашр қилинди. Бу газета А. И. Герцен томонидан ташкил қилинган эркин рус босмахонасида 1857 йилдан 1868 йил апрелига қадар Лондонда нашр этилди.

«Колокол» рус журналистикаси тарихида ғоят катта роль ўйнади. В. И. Ленин «Россиядаги ишчи матбуотнинг ўтмишидан» деган асарида шу ҳақда бундай деди: «Ишчилар (пролетар демократик ёки социал демократик) матбуотининг ўтмишдоши ўша вақтда бошида Герценнинг «Колокол» номли журнали турган умумдемократик цензурасиз матбуот эди» (Асарлар, 20 том, 257 бет.).

Герцен томонидан ташкил қилинган «Полярная звезда» журнали декабристларнинг традицияларини қайтадан тиклаган бўлса, «Колокол» эса деҳқонлар озодлиги учун курашнинг қаттиқ тарафдори бўлиб майдонга чиқди. У қулларча индамай ётиш тартибига хотима берди.

«Декабристлар, — деган эди Ленин, — Герценни қандай уйғотган бўлсалар, Герцен ва унинг «Колокол»и ҳам либерал ва демократик буржуазиянинг ўқимишли вакиллари бўлган ва дворянларга эмас, балки чиновникларга, мешчанларга, купецларга, деҳқонларга мансуб бўлган разночинецларнинг уйғонишига шундай ёрдам берди». (Асарлар, 20 том, 257 бет).

Герцен томонидан чет элда нашр қилинган «Колокол» газетасининг хизмати ҳам худди ана шунда.

Бу сиёсий газета рус революциясини тайёрлашда катта роль ўйнади.

«Колокол» газетасининг Россиядаги ўтган асрнинг биринчи ярмидаги озодлик ҳаракатида тутган роли ва мавқини, рус журналистикасидаги аҳамиятини тўғри ва аниқ тасаввур қилмоқ учун уни яратган тарихий шароитлар билан танишиб чиқмоқ зарур.

50-ЙИЛЛАРНИНГ ОХИРИ ВА 60-ЙИЛЛАРНИНГ БОШЛАРИДА МАТБУОТНИНГ УМУМИЙ АҲВОЛИ

Ўтган асрнинг 50- йиллари ўрталарида рус крепостнойлик тузуми инқирозга учради. Россиядаги крепостнойлик муносабатлари мамлакат ишлаб чиқариш кучларининг янада ривожланиши учун тўсқинлик қилар эди. Бу ҳол саноат ва қишлоқ хўжалигида жуда катта қийинчиликларни вужудга келтирди. Мамлакатни иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш учун крепостнойлик тузумига хотима бериш керак эди.

Қрим урушининг муваффақиятсиз тамом бўлиши мавжуд ижтимоий-сиёсий тузумнинг чиркинлигини ошкора қилиб қўйди, Россияда туб ўзгаришлар қилиш зарур эканлигини яна бир марта исботлади.

50- йилларнинг иккинчи ярмида Россияда вужудга келган янги тарихий шароитлар рус журналистикасининг аҳволига таъсир этмай қолмади. Газеталарда сиёсий ва иқтисодий темалардаги мақолалар катта ўрин олди. Журналларда янги бўлимлар ташкил қилинди. Россиянинг ички аҳволини, чет элдаги сиёсий ҳаётни шарҳловчи материаллар, ижтимоий фельетон, ҳарбий ахборот бўлимлари шулар жумласидандир.

1856 йилдан бошлаб янги матбуот органлари вужудга келди. Беш йил мобайнида (1856-1860) 147 янги журнал ва газета нашр қилинди. Булардан «Русский вестник», «Русское слово» деган ижтимоий-сиёсий журналларни, «Русская беседа» ва «Искра» деган сатирик журналларни кўрсатиш мумкин.

Шуниси характерлики, бу даврда синфий курашнинг кескинлашиши муносабати билан матбуот органларининг ғоявий ва сиёсий жиҳатдан табақаланиши вужудга келди. Консерватив ва либерал органлар билан бир қаторда революцион-демократик органлар ҳам майдонга чиқди.

ЭРКИН РУС БОСМАХОНАСИ ВА «КОЛОКОЛ»НИНГ ТАШКИЛ ЭТИЛИШИ

Александр Иванович Герцен ўзининг «Нариги қирғоқдан» деган китобининг биринчи бобида 1849 йилда Россиядаги дўстларга мурожаат қилиб, бундай деб ёзган эди: «Мен бу ерда кўпроқ фойда келтиришим мумкин. Мен бу ерда сизнинг цензурасиз нутқингиз, эркин органингиз, тасодифий вакилингизман». Ўша пайтдаёқ Герцен чет элда туриб, рус китобларини нашр этиш ва уларни нолегал суратда Россияга тарқатишни ўз олдига вазифа қилиб қўйган эди. 1849 йилда Герцен ўзининг бу фикрини амалга оширишга муваффақ бўлмади. Европадаги революцион воқиалар бунга ҳалал берарди. 1852 йилнинг кузида Лондонга келгач, Герцен ўзининг мазкур фикрини амалга ошириш имкониятига эга бўлди.

Аммо босмахона ташкил этиш ўша пайтларда жуда ҳам оғир эди. У ҳеч қандай тажрибага эга эмас эди. Рус ҳарфларини излаб топиш, ҳарф терувчиларни етиштириш, тайёр қилинган нашрларни Россияга тарқатиш йўлларини аниқлаш, мухбирлар билан алоқани ўрнатиш ва бошқа масалалар Эркин рус матбуотини ташкил қилиш билан боғлиқ бўлган мураккаб масалалар эди. Ҳолбуки бу даврда Россия ҳамда Ғарбий Европада сиёсий реакция авж олган эди.

А. И. Герцен эркин китоб босиб чиқаришга асос қўяр экан, даставвал, у ўзининг чет элдаги собиқ рус дўстларига таянган эди. Аммо улар унинг бу ташаббусини қўллаб-қувватламадилар. Акс ҳолда уни таъна қилдилар. Бу ҳол уни руҳий тушкунликка олиб келмади. Ниҳоят, 1853 йилнинг 22 июнида Герценнинг эркин босмахонаси ишга тушди.

Дастлабки даврларда эркин рус босмахонасида брошюралар босиб чиқарилар эди. Ана шундай брошюраларнинг дастлабкиси «Юрьев куни! Юрьев куни! Рус дворянларига»дир. Бу брошюра крепостной ҳуқуқни бекор қилиш масаласига бағишланган эди. Брошюра дворянларни «болта ушлашга», революцияга даъват қилди. Брошюралардан ташқари кўп ҳолларда турли темаларда ёзилган варақалар ҳам нашр қилиниб турди. Шу билан бирга Герценнинг эски ва янги асарлари нашр қилинди. «Чала қолган ҳикоялар», «Зиндон ва сургунлар», «Франция ва Италиядан хатлар», «Нариги қирғоқдан» ва бошқалар шулар жумласидандир.

Николай I нинг ўлимидан кейин, Қрим урушининг тамом бўлиши муносабати билан, Россияда янги ижтимоий ҳаракатнинг кўтарилиши натижасида эркин рус босмахонаси учун янги давр бошланди. Герцен бу даврда вақтли тўплам ёки журнал нашр қилишга киришди. 1855 йилнинг 25 июлида «Полярная звезда» номли журналнинг биринчи сони босилиб чиқди. Бу журнал Россияда жуда катта муваффақият қозонди. Шундан сўнг Герцен Россиядан кўплаб хатлар, мақолалар, хабарлар олабошлади. Аммо бир йилда бир марта чиқадиган бу журнал рус жамиятининг эҳтиёжларини қоплай олмас эди. Шунинг учун ҳам Герцен 1857 йилнинг июль ойидан «Колокол» деган газета нашр қилишга киришди. «Колокол» дастлабки даврларда ойида бир марта, 1858 йилдан бошлаб икки марта чиқиб турди. Унинг баъзи сонлари 16 бетдан иборат эди. 1861 йилнинг ноябрь-декабрь ойларидан эса ойида 4 марта чиқадиган бўлди. 1867 йилнинг июлида газетанинг охирги сони нашр қилинди. Ҳаммаси бўлиб газетанинг 245 сони босилиб чиқди.

Герцен ва Огарёв бош бўлган Эркин рус матбуоти рус озодлик ҳаракатининг биринчи авлоди — декабристлар традициясини давом эттирди. Герцен ва Огарёв декабристларнинг революцион традицияларини рус озодлик ҳаракатининг бундан кейинги авлодларига етказишни ўзларининг асосий вазифалари қилиб қўйдилар. Аммо улар қуйидан эмас, балки юқоридан туриб революция қилиш тарафдори эдилар. Улар ўша пайтда революцион халқни кўра олмадилар. Бунинг сабаби шунда эдики, ўша даврда Европада буржуа-демократиянинг революционлиги сўниб бораётган бўлса, социалистик пролетариатнинг революционлиги эса ҳали ўсиб вояга етмаган эди.

Лекин шунга қарамай, Герценнинг эркин матбуоти ҳамма вақт халқ манфаатларининг ҳимоячиси бўлиб келди.

ЭРКИН РУС МАТБУОТИНИНГ МУХБИРЛАРИ. «КОЛОКОЛ»НИНГ РОССИЯДА ТАРҚАЛИШИ

«Колокол» газетаси ўша даврдаги рус ҳаётининг ёрқин ойнасидир. Унинг саҳифаларида помешчиклар ҳокимиятининг турли кирдикорлари, крепостной деҳқонларнинг азоб-уқубати, суд органларининг ҳийла-найранглари, матбуотни таъқиб қилиш ва сиёсий масалаларни кўплаб учратиш мумкин. Ўша даврдаги рус ҳаётининг аянч манзарасини очиқравшан чизиб бериш билан «Колокол» рус халқининг кучли юрак нидоси бўлиб жаранглар эди.

«Колокол» саҳифаларида рус ҳаётининг рангба-ранг томонлари атрофлича ёритилишининг сабаби ҳам шундаки, газета жуда катта мухбирлар армиясига эга эди. Фақат Петербургда эмас, вилоятларда ҳам у ўзининг мухбирлари билан маҳкам алоқа боғлади. Мухбирлар орасида профессорлар ва студентлар, чиновник ва помешчиклар, профессионал адабиётчилар ва турли касб эгалари бор бўлиб, улар газетани тегишли материаллар билан ўз вақтида таъминлаб турдилар. Булардан ташқари, турли ижтимоий гуруҳларнинг вакиллари, турли сиёсий маслакдаги кишилар: демократлар ва либераллар, западниклар ва славянофиллар, либерал кайфиятдаги бюрократлар ҳам газетанинг актив қатнашчилари эдилар.

Эркин рус босмахонаси мухбирларининг бундай хилма-хиллигининг сабаби нимада?

Бунинг сабабини «Колокол» газетаси ўз олдига қўйган вазифалардан излаш керак. Чор ҳукуматининг реакцион сиёсатига душман бўлган барча кишилар унинг овози билан ҳамоҳанг эдилар.

«Колокол» ва Эркин рус босмахонасининг бошқа нашрлари Россияда кенг тарқалар эди. Петербургдан тортиб Сибиргача, пойтахтдан тортиб чекка жойлардаги вилоятларгача яширин суратда тарқатилар эди.

Дастлабки даврлардаёқ газета саҳифаларида мухбирларнинг юзлаб материаллари эълон қилинди. Бу материаллар мамлакатнинг турли бурчакларидан уюштирилгандир. Герцен ёнига келган ўша даврдаги отоқли журналистлар, ёзувчилар, олимлар, жамоат арбоблари ўзлари билан бирга Россия аҳволи ҳақида янги-янги хабарлар олиб келар эдилар. Ўз навбатида улар Эркин рус босмахонасининг нашрларини ўзлари билан бирга олиб қайтар эдилар. Булар орасида Н. Г. Чернишевский, Л. Н. Толстой, И. С. Тургенев, Ф. М. Достоевский, М. Л. Михайлов ва бошқалар бор.

«Колокол» ва бошқа нашрларнинг Россияда кенг тарқалиши реакцион ва ҳукмрон доираларда катта ташвиш уйғотди. Александр II нинг ҳукумати «Колокол» томонидан илгари сурилган талаблардан чўчиб, унинг турли йўллар билан тарқалишига хотима бериш учун барча тадбирларни амалга оширди. Лекин шунга қарамай, Эркин рус босмахонасининг нашрлари Россияда тарқалишда давом этди. Бу газетани тарқатишда айниқса ака-ука Серно-Соловьевичлар, В. И. Касаткин, Л. И. Мечников, Н. И. Жуковский, М. А. Бакунин ва бошқалар катта роль ўйнадилар.

Чернишевскийнинг Петербургдаги квартираси Герцен асарларини тарқатадиган марказлардан бири эди.

Москвалик студентларнинг революцион ташкилоти махсус босмахона ташкил қилди, унда «Колокол» ва Герцен асарлари қайта нашр қилинар эди.

* * *

Герцен ўтган асрнинг биринчи ярмидаги дворян ва помешчик революционерлар авлодига мансуб эди. Герценнинг журналистик ва нашриётчилик фаолияти рус жамиятининг сиёсий тараққиётига катта таъсир кўрсатди.

Герцен асос солган «Колокол» газетасининг революцион традициялари кейинчалик нолегал большевистик матбуот томонидан бойитилди ва ривожлантирилди.

Т. ЭРНАЗАРОВ,
тарих фанлари кандидати.

Июль—ҳосил тўплашда ҳал қилувчи ой!

Ғўза парвариши илғорлари

«Июль ойи ҳосил тўплашда ҳал қилувчи ойдир, шу ой мобайнида ҳар туп ғўзада камида 6-7 та тўқ кўсак етиштиришни таъминлаш зарур» дейилади Ўзбекистон КП Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг «Ғўза парваришини кучайтириш ва мўл пахта ҳосили тўплаш тадбирлари тўғрисида»ги қарорида.

Ана шунга эришиш учун илғор колхоз, совхоз, бригада, звенолар механизаторлар билан ҳамкорликда май, июнь ойларида экин парваришини ҳар тарафлама қизитиб, ҳарбир туп ғўзани мўл ҳосил тўплаш даражасига етказиб олдилар. Верхне-волинск районидаги Карл Маркс номли колхознинг кўпчилик бригадалари дала ишларини социалистик мусобақа асосида ғоят уюшқоқлик билан олиб бормоқдалар. Бу бригадаларда меҳнат интизоми мустаҳкам, ишдан қолувчилар, далага кеч чиқиб, эрта қайтувчилар, нормани бажармовчилар, сифатсиз ишловчилар йўқ. Бунга Ш. Сардоров, М. Жалилов каби ўртоқлар бошлиқ бригада аъзоларининг иши мисол бўлади. Вақтида сифатли парвариш қилинган ғўзалар шу кунларда ёппасига гулламоқда.

Илғор бригадаларнинг аъзолари, механизаторлар август ойигача ҳар туп ғўзада камида 6-8 тадан, пахта байрами кунигача эса 14-16 тадан кўсак тўплаб, пландаги 36 ўрнига 40-45 центнердан пахта етиштириш мажбуриятини олдилар.

Куйбишев номли колхознинг 83 гектар майдонининг ҳар гектаридан 45 центнердан ҳосил етиштириш учун курашаётган Толиев бошлиқ бригадасида ғўзанинг иккинчи чопиғи тугалланди, қатор оралари 3 мартадан икки томонлама культивация қилинди. Бригаданинг И. Асрорхонов, А. Мамадалиев ўртоқлар бошлиқ звеноларида учинчи чопиқ ҳам қизғин давом этмоқда. Колхозчилардан З. Қодирова, М. Бекмирзаева, Р. Гарипов ва бошқалар кунлик чопиқ нормасини 1,5 ҳиссадан ошириб бажармоқдалар. Ғўза парваришида механизаторлардан ўртоқ И. Агалиев ҳам зўр маҳорат билан ишламоқда.

Райондаги «Социализм» совхозининг 2-бригадасида ҳам ғўза парвариши уюшқоқлик билан олиб бориляпти. Шверник номли колхозда ғўзанинг ўсиш ва ривожланишдан қолаётганлиги тугатилиб, мўл ҳосил тўплаш даражасига етказиб олинди. Бунда колхоз идора ходимларидан иборат ёрдамчилар анча иш қилдилар. Улар 44 гектар майдонда ғўзани ўтдан тозалаб, сифатли чопиқ қилиб бердилар.

О. Эргашев, А. Мамедов, Х. Файзиев, Ж. Қўшназаров, С. Даулбоев.

Ғўза ёппасига гулламоқда

Бўка районидаги Вильямс номли, Хрушчев номли ва «XIX партсъезд» колхозларидаги механизаторлар ғўза парваришида зўр бериб меҳнат қилмоқдалар. Мавсумда 1100-1200 гектар ердаги экинни культивация қилиш, озиқлантириш мажбуриятини олган универсалчилардан ўртоқ Тошпўлат Худойберганов, Мавлон Алиқулов, Толип Азимовлар ҳар куни 8-9 гектар ердаги ғўзани сифатли культивация қилмоқдалар. Улар ўзларига бириктилган ерлардаги ғўзанинг иккинчи культивациясини қизғин олиб бораётирлар. Ҳозир кўпчилик ерларда ғўза ёппасига шоналаб, кўплаб гуллашга ҳам киришди.

Райондаги «Ленинобод» колхозида ҳам ғўза парваришида барча агротехника тадбирлари бир-бири билан тўғри боғлаб, ўз вақтида бажарилаётир. Колхознинг 4-бригадасидаги сувчилардан Э. Баётов, Қ. Салимбеков ўртоқлар ўз меҳнатлари билан ҳаммани қойил қилмоқдалар. Шунинг учун бу бригадада тракторлар, от культиваторлари бетўхтов ишлаб турибди. Шу кунларда бригаданинг 60 гектар ерининг ҳаммасида ғўза ёппасига гулга кирди.

С. УСМОНХЎЖАЕВ, С. БАЙРАМОВ.

Пахтакорларга ёрдам

Октябрь районидаги Сталин номли колхознинг қариялари ўзларининг бундан бир неча кун муқаддам бўлиб ўтган йиғилишларида об-ҳаво шароити туфайли рўй берган қийинчиликларни енгиб, бу йил ҳам мўл ҳосил етиштиришда ўз ўғил-қизларига амалий ёрдам бериш тўғрисида бир оғиздан қарор қабул қилган эдилар. Ўша кунданоқ 55 қария бригада, звеноларга чиқиб, ишга киришиб кетди.

Қариялар дастлабки кунларданоқ пахта далаларини ўтдан тозалашда астойдил меҳнат қилиб, сифатли ишлашнинг ажойиб намуналарини кўрсатдилар. Улар қарилик ҳурмати учун белгиланган, чекланган нормаларга қаноат ҳосил қилмай, ёшлар билан баббаравар ишлаётирлар.

Колхозда ўт «масаласи» ҳал этилиши билан қариялар чопиққа ҳам киришиб кетдилар. Улар ҳозир ҳар куни 8-10 сотик ердаги ғўзани чопиқ қилаётирлар. Эгамбердиев, Худойберганов, Эгамов каби қариялар меҳнат унумини бундан ҳам ошираётирлар. Қариялар июнь ойи охиригача 25 гектар ердаги ғўзани чопиқдан чиқариб бердилар.

Райондаги идора ва ташкилотларнинг ходимлари ҳам колхозларга ёрдам бераётирлар. Жумладан, район сув хўжалиги ходимларидан 40 киши Маленков номли колхознинг 10 гектар ердаги ғўзасини чопиб, ўтдан тозалаб берди. Район соғлиқни сақлаш бўлими ҳамда савдо ташкилотларининг ходимлари ҳам дам олиш кунларида Андреев номли колхоз далаларига бориб ишламоқдалар.

Т. ЖЎРАБОЕВ.

Бўкалик моҳир пахтакор

Ражаб отани Бўкадаги каттадан-кичик ҳурмат қилади. У, бу ҳурматга ўзининг меҳнати, ёшларга маслаҳати туфайли сазовор бўлган. Ражаб ота райондаги Каганович номли колхозда бир неча йилдан бери звено бошлиғи бўлиб ишламоқда. Унинг звеноси ҳар йили ҳам пахтадан мўл ҳосил олиб, бошқаларга намуна бўлаётир.

Шу йил кўкламда Ражаб ота звеносига оққўрғонлик машҳур пахтакор, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Маман ота Қўлдошев келиб қолди. Бу пайт отанинг звеноси чигитни бир текис ундириб олган ва ғўзанинг дастлабки парваришини бошламоқчи бўлиб турган эди. Икки кекса пахтакор қадрдон дўстлардек қуюқ сўрашди. Шунда Маман ота:

— Бу йилги ваъдангиз қанча? — деб сўради.

— Элликни мўлжаллаяпмиз, — кулиб жавоб берди Ражаб ота.

— Бизнинг мўлжал ҳам эллик, — деди Маман ота.

— Беллашсак бўлар экан. — Бу сўзни иккала кекса пахтакор ҳам баравар айтди ва бир-бирлари билан қўл қисишди.

Мана ҳозир, ғўзалар гулга кирган пайтда Ражаб ота звеносининг аъзолари астойдил меҳнат қилиб, қаҳрамон бригадир билан бошланган мусобақада ғолиб чиқиш учун ҳормай-толмай меҳнат қилмоқдалар.

Суратда: звено бошлиғи Ражаб ота ғўзаларни кўздан кечираётир.

В. Салов фотоси.

Қаҳрамон бошлиқ бригадада

Орджоникидзе районидаги Маленков номли колхознинг Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Ғопир Қодиров бошлиқ бригада аъзолари бу йил 83 гектар ернинг ҳар гектаридан 45 центнердан пахта етиштириш учун шу кунларда астойдил меҳнат қилмоқдалар.

Бригада аъзолари колхозда биринчи бўлиб ҳамма майдондаги ғўзани 2 марта комплекс парвариш қилдилар. Ҳозир колхозчилар ва механизаторлар чопиқ, культивация, суғориш ва озиқлантириш ишларини қизғин олиб бормоқдалар.

Қаҳрамон бошлиқ бригаданинг ҳамма майдонларида яхши парвариш қилинган ғўза ёппасига шоналаб, гулга кирди.

Юсуф МАҲКАМОВ.

Аммонизациялаштирилган суперфосфат пахта ҳосилини анча оширди

Илғор колхоз ва совхозлар тажрибаси, суперфосфатни азотли ўғитлар билан қўшиб биргаликда ишлатиш ҳар гектар ердан олинадиган пахта ҳосилини одатдагидан ўрта ҳисобда 2-4 центнергача оширишни кўрсатди. СоюзНИХИ томонидан суғориладиган пахтакор зоналарда ишлаб чиқариш шароитида ўтказилган тажрибаларда суперфосфатнинг фойдали таъсири кўп жиҳатдан унинг формасига боғлиқ эканлиги ҳам маълум бўлди.

Шуни ҳам айтиш керакки, СоюзНИХИ томонидан ўтказилган кўпгина тажрибаларда апатит хомашёсидан тайёрланган суперфосфат асос қилиб олинган эди. Лекин кейинги йилларда Ўрта Осиё республикаларида Қоратоу фосфоритидан минерал ўғит ишлаб чиқариш ҳам кенгайиб бормоқда.

СоюзНИХИ марказий ўғитлаш ва агротупроқшунослик станцияси 1954 йилдан бошлаб Қоратоу фосфоритидан тайёрланган фосфорли ўғитларнинг фойдали таъсирини ўрганиш юзасидан текшириш ишларини бошлаб юборди. Текширишдаги тажрибаларда Қоратоу фосфоритидан тайёрланган ҳар хил формадаги фосфорли ўғитлар билан бир қаторда Қўқон суперфосфат заводи ишлаб чиқарган оддий ҳамда аммонизациялаштирилган суперфосфат таъсири ҳам ўрганилди. Тажрибалар узоқ даврлардан буён суғориладиган экинлар етиштириб келинаётган типик бўзтупроқ ерларда ўтказилди.

Синалаётган суперфосфатлар тажриба ўтказиш олдидан анализ қилиниб, улар таркибидаги ўсимлик ўзлаштира оладиган фосфор кислотаси ҳамда аммиак миқдори аниқланди. Анализ натижасида оддий суперфосфатдан 14 процент фосфор кислотаси, зарралари 4 миллиметргача бўлган аммонизациялаштирилган суперфосфатда 14 процент фосфор кислотаси ва 1,5 процент аммиак, зарралари 2 миллиметргача бўлган аммонизациялаштирилган суперфосфатда 16 процент фосфор кислотаси ва 1,9 процент аммиак, зарралари 2 дан то 4 миллиметргача бўлган аммонизациялаштирилган суперфосфатда эса 15,2 процент фосфор кислотаси ва 1,1 процент аммиак борлиги маълум бўлди.

Заррачалари 2 миллиметргача ва 2 миллиметрдан 4 миллиметргача бўлган аммонизациялаштирилган суперфосфат заводларда ишлаб чиқарилган аммонизациялаштирилган суперфосфатни кўзлари 2 миллиметрли ғалвирдан ўтказиш йўли билан тайёрланди.

1954-1956 йиллар мобайнида Янгийўл районидаги Свердлов номли ҳамда «XIX партсъезд» колхозларида дала шароитида ўтказилган тажрибаларда ерга асосий ҳайдаш вақтида аммонизациялаштирилган суперфосфат солинганда оддий суперфосфатга қараганда пахта ҳосилининг анча ошганлиги маълум бўлди. Масалан, Қоратоу фосфоритидан тайёрланган, заррачалари 4 миллиметргача бўлган аммонизациялаштирилган суперфосфат солиниб ўтказилган 4 та тажрибанинг ҳаммасида ҳам ҳар гектар ерда 46 центнердан ҳосил олинди. Айни вақтда оддий суперфосфат солинган ерларда эса ҳар гектар ҳосили 44,4 центнер бўлиб қолди.

Тажрибада, синалган аммонизациялаштирилган суперфосфатлардан заррачалари 2 миллиметргача бўлганларининг ҳосилга таъсири айниқса яхши бўлди. Шу хилдаги суперфосфат солинган ерларнинг ҳар гектарида 48,6 центнердан ҳосил етишди. Ҳолбуки, заррачалари 2 дан 4 миллиметргача бўлган аммонизациялаштирилган суперфосфат солинган ерларда 47,3 ва 46,9 центнердан ҳосил олинди.

1955-1956 йилларда аммонизациялаштирилган суперфосфат билан ғўзани озиқлантириш юзасидан ҳам синовлар ўтказилди. Натижада ғўза аммонизациялаштирилган суперфосфат билан озиқлантирилганда ҳам ҳосилнинг ошиши маълум бўлди. Айни ҳолда, оддий суперфосфат билан озиқлантиришдагига қараганда ҳар гектар ҳосили 2,5 центнерданга кўпайди.

1956 йилда ерга солинган аммонизациялаштирилган ҳамда оддий суперфосфатдаги ҳаракатчан фосфатларнинг динамикаси (тупроқ орасидаги ҳаракати) ҳам ўрганилди. Бунда аммонизациялаштирилган суперфосфат қандай муддатда солинмасин, ундаги фосфорнинг ўсимлик ўзлаштирилмайдиган ҳолга келиб, тупроққа кам сингиб йўқолиши маълум бўлди. Натижада тупроқда ўсимлик ўзлаштириши мумкин бўлган фосфор кўп бўлди. Масалан, ерга оддий суперфосфат солинганида 14 майга келганда тупроқнинг 15-27 сантиметр чуқурликда ҳар килограммда 27,5 миллиграмм, 1 октябрда эса 26,7 миллиграмм фосфор кислотаси бўлди. Аммо аммонизациялаштирилган суперфосфат солинганда эса ҳар килограмм тупроқда 14 майда 35,7 миллиграмм, 1 октябрда эса 30 миллиграмм ўсимлик ўзлаштира оладиган фосфор мавжуд бўлиб турди.

Шундай қилиб, турли хилдаги фосфорли ўғитлар таъсирини ўрганиш юзасидан олиб борилган текширишлар, ўсув даврида ўтказилган тажрибалар Қоратоу фосфоритидан тайёрланган аммонизациялаштирилган суперфосфат ишлатилганида ўсимликнинг азотдан ҳам, фосфордан ҳам энг яхши фойдаланганлигини тасдиқ этди. Ўсимликнинг озиқланиш шароити кўп даражада яхшиланганлиги учун унинг танаси бақувват ва бўлиқ бўлиб ўсди. Ҳамда одатдагидан кўра анча кўп ҳосил тўплади. Аммонизациялаштирилган суперфосфат ўсимлик танасида озиқ моддаларнинг қайта тақсимланишига ҳам ижобий ёрдам берди. Натижада ўсимлик танаси шох ва баргларидаги фосфорнинг кўпи ҳосил учун кетиб турди.

Кўпдан буён суғориладиган экинлар учун фойдаланиб келинаётган типик бўз тупроқ ерларда ўтказилган тажрибалардан қуйидаги хулосалар келиб чиқди.

Қоратоу фосфоритидан Қўқон заводида ишлаб чиқарилган аммонизациялаштирилган суперфосфат асосий ҳайдашда ҳам ўсимликни озиқлантиришда ҳам ерга солинганида оддий суферфосфатга нисбатан ҳосилни анча, оширади. Умуман олганда, ўтказилган барча тажрибалар натижасида ҳар гектар ҳосилининг 2,1 центнергача ошганлиги маълум бўлди. Лекин аммонизациялаштирилган суперфосфат ерга асосий ҳайдаш олдидан солинганда анча кўп фойда беради. Агар унинг зарачалари 2 миллиметргача етказилса, ўғитнинг таъсири янада ошади.

Аммонизациялаштирилган суперфосфат физик хоссаси яхши, уни мавжуд механизмлар билан ерга бир текисда сочиб солиш мумкин.

Фосфорли ва азотли ўғитларни аралаштириб солиш ўсимликнинг ўсиш ва ривожланишини ва ҳосил тўплашини тезлаштириши бизга маълум. Бу ҳолда ғўзани озиқлантиришда аммонизациялаштирилган суперфосфатдан фойдаланиш, шубҳасиз, катта фойда беради. Ғўза ўсиш ва ривожланишдан қолаётган бу йилги шароитда ҳамма ерда аммонизациялаштирилган суперфосфатдан кенг ва тўғри фойдаланишимиз зарур.

И. ЧУМАЧЕНКО, Н. ЗЕЛЕНИН.
СоюзНИХИ илмий ходимлари.

Боғдорчилик, токчилик ва сабзавотчиликка бағишланган халқаро кенгаш

СОФИЯ, 30 июнь. (ТАСС). Боғдорчилик, токчилик ва сабзавотчиликка бағишланган халқаро кенгаш бугун бу ерда ўз ишини тамомлади. Кенгашда Совет Иттифоқи ва халқ демократияси мамлакатлари иштирок этдилар.

Кенгаш боғдорчиликни, токчиликни ва сабзавотчиликни ривожлантириш перспективалари ҳамда мева, узум ва сабзавотларни сақлаш, ташиш ва сотиш тадбирлари тўғрисида резолюция қабул қилди.

Кенгаш Ўзаро иқтисодий ёрдам кенгашида қатнашувчи мамлакатлар қулай табиий шароитлар мавжуд бўлган ва хўжалик социалистик асосда ривожлантириладиган шароитда аҳолини янги ва қайта ишланган мева, узум ва сабзавотлар билан бутун йил давомида узлуксиз таъминлаб туриш тўғрисидаги масалани энг яқин вақт ичида ҳал этиш учун ҳамма асосга эга деб ҳисоблайдилар.

Шу муносабат билан кўп йиллик мевазорларни ва сабзавотчиликни ривожлантиришнинг 10 — 15 йилга мўлжалланган перспектив планларини ишлабчиқишни тезлаштириш тавсия этилади, бундай планлари бўлган мамлакатлар эса уларнинг қандай бажарилаётганлигини систематик суратда хабар қилиб туришлари лозим.

Резолюцияда токзорларни, мева боғларини ва сабзавот экинларини парвариш қилишда машиналарни кенг қўлланишга, шунингдек касалликларга ҳамда зараркунандаларга қарши кураш олиб бориш учун машиналар ва химия препаратлари билан таъминлашга катта эътибор берилади.

Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитетининг раҳбар органлари

БУДАПЕШТ, 30 июнь. (ТАСС). Венгрия Социалистик ишчи партиясининг Умум Венгрия конференцияси партиянинг раҳбар органларини мустаҳкамлаш ва тўлдириш тўғрисида қарор қабул қилди. Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети аъзоларининг состави 53 кишига етказилди. Марказий Комитет аъзолигига кандидат қилиб 10 киши сайланди. 7 кишидан иборат қилиб Марказий ревизия комиссияси сайланди.

Венгрия Социалистик ишчи партиясининг янги сайланган Марказий Комитети мажлисида Марказий Комитет Сиёсий бюроси (Марказий Комитетнинг илгариги муваққат ижроия комитети) составига қўшимча суратда бир аъзо ва икки кандидат киритиш тўғрисида қарор қабул қилинди. ВСИП Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси составига аъзо қилиб Антал Апро, Бела Биску, Лайош Фехер, Йене Фок, Янош Кадар, Дьюла Каллаи, Карой Кишш, Дьердь Марошан, Ференц Мюнних, Шандор Ронаи, Миклош Шомоди ва кандидат қилиб Золтан Комочин ҳамда Дежэ Немеш сайланди. ВСИП Марказий Комитетининг секретариатига Янош Кадар (Марказий Комитетнинг биринчи секретари), Йене Фок, Дьюла Каллаи, Карой Кишш ва Дьердь Марошан сайландилар. Марказий Комитет Марказий контроль комиссияси аъзоларининг сонини 9 кишигача етказди. Марказий контроль комиссиясининг раиси қилиб Миклош Шомоди сайланди.

Покистон уламолари делегацияси Тошкентга келди

Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари Диния назоратининг таклифига мувофиқ, Совет Иттифоқи аҳолисининг турмуши билан кенг равишда танишиш учун Покистон уламолари делегацияси 30 июнда Тошкентга келди.

Делегация составида «Жамиятул уламо исломи Покистон» жамиятининг раиси М. А. Х. Бадаюний (делегация бошлиғи), Абдул Муним Адвий (делегация секретари), Муҳаммад Жаламий Сиддиқий, Аҳмад Нуроний, Рағиб Ахсон ва Абдул Ваҳоблар бор.

Уламолар делегациясига Покистон ташқи ишлар министрлигининг масъул ходими Ифтихор Али ҳамроҳ бўлиб келди.

Тошкент аэродромида Покистон уламоларини Ўрта Осиё ва Қозоғистон Диния назоратининг раиси вазифасини бажарувчи Зиёвиддин Бобохонов бошчилигида Диния назоратининг раҳбарлари ва диндорларнинг вакиллари кутиб олдилар. Кутиб олувчилар орасида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги Дин ишлари Кенгашининг вакили Н. Иноғомов, Чет эллар билан маданий алоқа қилувчи Ўзбекистон жамияти правлениеси раисининг ўринбосари Б. Саидов бор эдилар. (ЎзТАГ).

Франция қишлоқ хўжалик делегацияси Тошкентга келди

СССР Қишлоқ хўжалик министрлигининг таклифига мувофиқ Совет Иттифоқида меҳмон бўлиб турган Франция қишлоқ хўжалик делегацияси Тошкентга келди.

Делегация Ўзбекистонда бир неча кун бўлиб, республика қишлоқ хўжалигининг ривожланиши билан танишади. (ЎзТАГ).

СССР билан ЮФХР ўртасида илмий-техника ҳамкорлиги бўйича тузилган Совет-Югославия комиссиясининг учинчи сессияси тўғрисида

АХБОРОТ

СССР билан ЮФХР ўртасида илмий-техника ҳамкорлиги бўйича тузилган Совет-Югославия комиссиясининг учинчи сессияси 29 июнда Москвада ўз ишини тамомлади.

Дўстона вазиятда ва томонларнинг тўла ҳамжиҳатлиги билан ўтган сессияда комиссиянинг 1956 йил октябрида Белградда бўлиб ўтган иккинчи сессиясининг қарорларини бажариш натижалари якунланди, шунингдек ҳар иккала мамлакат ўртасида илмий-техника ҳамкорлигини янада ривожлантиришга қаратилган бир қанча қарорлар қабул қилинди ва тегишли протокол имзоланди.

Комиссия мамнуният билан таъкидлаб ўтдики, иккинчи сессиядан буён ўтган давр ичида СССР билан ЮФХР ўртасида илмий-техника ҳамкорлиги самарали ривожланиб борди.

Комиссия учинчи сессиясининг имзоланган протоколига мувофиқ, совет ташкилотлари Югославия корхоналарига машинасозлик, электротехника ва химия саноати соҳаларига доир техника ва технология ҳужжатларини топширадилар.

Бундан ташқари, совет ташкилотлари югославиялик мутахассисларни таклиф қиладилар ва СССРдаги илмий-техника ютуқлари билан ҳамда кўмир саноати, қора, рангдор, нефть, химия, электротехника ва радиотехника саноати, сув ва шаҳар транспорти соҳасидаги, шунингдек қишлоқ хўжалиги соҳасидаги ишлаб чиқариш тажрибаси билан таништирадилар.

Совет ташкилотлари ўз мутахассисларини командировка қилиш йўли билан Югославиянинг саноатига ва қишлоқ хўжалигига техника ёрдами кўрсатадилар.

Шунингдек, Югославия Федератив Халқ Республикаси ҳам Совет Иттифоқига машинасозлик, химия саноати ва қишлоқ хўжалиги соҳаларига доир техника, технология ҳужжатларини ва бошқа ҳужжатларни топширади.

Югославия ташкилотлари совет олимларига ва мутахассисларига нефть, химия, қоғоз, енгил саноат, озиқ-овқат саноати, машинасозлик ва қишлоқ хўжалиги соҳаларидаги ютуқлар ва тажриба билан танишишларига имкон берадилар.

Комиссиянинг югослав қисми аъзолари сессиянинг иш даврида Тошкентнинг бир қанча саноат корхоналари билан таништирилди.

Сессия протоколини: Югославия томонидан — комиссия югослав қисмининг раиси, ЮФХР саноат палатасининг секретари В. Вуйович, совет томонидан — комиссия совет қисмининг раиси, СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Янги техника давлат комитети раисининг ўринбосари П. Коломийцев имзоладилар.

ТРИЕСТ ТЕРРИТОРИЯСИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ VI СЪЕЗДИ

Триест шаҳрида 28 июндан 30 июнгача Триест территорияси Коммунистик партиясининг съезди бўлиб ўтди. Съезд ишларида Италия Коммунистик партиясининг делегацияси қатнашди.

Съездда қуйидаги кун тартиби тасдиқланган эди:

1. Коммунистлар тинчлик учун, Триестнинг автономияси ва иқтисодий тикланиши учун курашда;
2. Партия контроли комиссиясининг ҳисоботи:
3. Триест территорияси Коммунистик партиясини Италия Коммунистик партиясининг автоном федерацияси қилиб тузиш тўғрисида;
4. Федерациянинг раҳбар органларини сайлаш.

Биринчи масала устида Триест территорияси Коммунистик партиясининг бош секретари Витторио Видали доклад қилди. Сўнгра доклад муҳокама қилинди.

Бир қанча нотиқлар ўз нутқларини идеология ишлари масалаларига бағишладилар. Делегат Меркуза КПСС XX съезди якунларининг жаҳон ишчилар ҳаракати практикаси ва назарияси учун жуда катта аҳамияти бўлганлигини уқтириб ўтди. Нотиқ Совет Иттифоқи тинчлик учун, турли ижтимоий тузумдаги давлатларнинг бир-бирлари билан тинч-тотув яшашлари учун муттасил курашиб келганлигини айтиб, агрессив империалистик доираларнинг халқларни қирғин атом уруши гирдобига ташлаш йўлидаги ҳамма уринишлари барбод бўлади деб қаттиқ ишонч билдирди.

Делегат Паскуале ҳам бутун ғоявий-назарий ишларни яхшилаш муҳимлигини айтиб, меҳнаткашларнинг бир қисмига, айниқса хотин-қизларга ҳали ҳам маълум даражада ўзининг бузғунчилик таъсирини ўтказаётган клерикал пропагандани фош қилиш зарурлигини алоҳида уқтириб ўтди.

Биринчи масала устида музокаралар тамом бўлганидан сўнг партия Марказий комитети бош секретарининг ўринбосари Мария Бернетич партия контроли комиссиясининг ҳисоботини берди. Сўнгра Триест Коммунистик партиясини Италия Коммунистик партиясининг автоном федерацияси қилиб тузиш тўғрисида доклад қилмоқ учун Марказий комитетнинг ташкилий масалалар билан шуғулланувчи секретари Алессандро Дестрадига сўз берилди.

Италия Коммунистик партияси секретариатининг аъзоси Пьетро Инграо Италия Коммунистик партияси номидан съездни табриклади.

Флоренция коммунистларининг делегацияси залга кириб келганида уларни ҳамма гулдурос қарсаклар билан кутиб олди. Делегация Триест партия ташкилоти раҳбарларига Италия Коммунистик партиясининг қизил байроғини топширди.

Съезд Триест территорияси Коммунистик партиясини Италия Коммунистик партиясининг автоном федерацияси қилиб тузиш тўғрисидаги қарорни тўла якдиллик билан қабул қилди.

АҚШДА ДОВУЛ

НЬЮ-ЙОРК, 30 июнь. (ТАСС). Америка телеграф агентликларининг хабар беришича, кейинги кунларда АҚШнинг Техас, Луизиана штатлари ва шарқий штатларида қаттиқ ёмғир билан ҳаддан ташқари кучли довул бўлган.

Иллинойс, Индиана ва Нью-Йорк штатларида дарёлар тошиб, катта-катта территорияларни сув босган.

Дастлабки маълумотларга кўра, тахминан 300 киши ҳалок бўлган, бир неча юз киши бедарак йўқолган ва ярадор бўлган, 60 мингдан ортиқ киши бошпанасиз қолган. Моддий зарар кўп миллионлаб доллар ҳисобланади. Биргина Техас штатининг ўзида етказилган моддий зарар 6 миллион доллар ҳисобланади.

Президент Эйзенхауэр Техас ва Луизиана штатларини табиий офат районлари деб эълон қилган.

Редактор ўринбосари
М. ҚОРИЕВ.

ТЕАТРЛАРДА:

ҲАМЗА НОМЛИ ТЕАТРДА (ёзги бино) — 2/VII да **Чин муҳаббат.**

НАВОИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 2/VII да **Мис чавандоз,** 3/VII да **Трубадур.**

КИНОТЕАТРЛАРДА:

«РОДИНА» — кундуз соат 3 гача **Зирапча,** кундуз 4 яримдан кен экранли **Илья Муромец.**

НАВОИЙ номли (қишки) — кундуз ва кечқурун **Зирапча,** кеч соат 10-20 минутда **Полесье қиссаси.**

«ВАТАН», «1 МАЙ» — **Зирапча.**

«ХИВА», «УДАРНИК» — **Биринчи севги қиссаси.**

«САЛЮТ» — **Уч миллион ҳақида суд.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТР
Ҳамза номли театрнинг ёзги биносида
3 июлда
ЎЗБЕК ВА ХОРАЗМ ХАЛҚ КУЙЛАРИДАН КАТТА КОНЦЕРТ

Концертда: Ўзбекистон ССР халқ артистлари **Комилжон Отаниёзов, Розия Каримова, Раззоқ Ҳамроев,** Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар **Фароғат Раҳматова, Абдуғафур Абдураҳмонов, Зайнаб Полтушева** ва солистлар қатнашади.

Концерт кеч соат 9 да бошланади. Билетлар сотилмоқда.

«ПАХТАКОР» СТАДИОНИДА
Ёш футболчи командалар ўртасида
Совет Иттифоқи биринчилиги учун

ФУТБОЛ

2/VII кеч соат 5 яримда **Сталинобод — Фрунзе;**

кеч соат 7 да **Москва—Олмаота;**

4/VII кеч соат 5 яримда **Куйбишев — Олмаота;**

кеч соат 7 да **Тошкент — Сталинобод** командалари ўртасида.

Октябрь район партия комитети ва меҳнаткашлар депутатлари район Совети ижроия комитети Тошкент шаҳар Октябрь район Совети депутати **Ғулом ҚОДИРОВНИНГ** вафот этганини билдириб, марҳумнинг оиласига таъзия изҳор қилади.

«Тошкент ҳақиқати» газета редакциясининг коллективи редакция ходими Солиҳа Каримовага унинг отаси **Қодир КАРИМОВнинг** оғир касалликдан сўнг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

РЕДАКЦИЯ ВА НАШРИЕТ АДРЕСИ: Тошкент. «Правда Востока» кўчаси № 34. **РЕДАКЦИЯ БЎЛИМЛАРИНИНГ ТЕЛЕФОНЛАРИ:** коммутатор — 26334 ва 33262 орқали Партия турмуши бўлими — 136. Пропаганда бўлими — 136. Совет қурилиши бўлими — 132. Маданият бўлими — 132. Адабиёт ва санъат бўлими — 29040, Қишлоқ хўжалик бўлими — 135, Саноат ва транспорт бўлими — 132. Хатлар бўлими — 34048. Маҳаллий ахборот бўлими — 135. Секретариат — 34048. Эълонлар бўлими — 38142.

Р. 03857 «Қизил Ўзбекистон, «Правда Востока» ва «Ўзбекистони сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси. № 1836.